

BALKAN SAVAŞI'NDA BULGAR VE YUNAN ORDULARIYLA İŞBİRLİĞİ YAPAN RUM, BULGAR VE ERMENİLERE GENEL AF İLANI VE AFFIN UYGULANIŞI

Ahmet EFİLOĞLU*

ABSTRACT

THE GENERAL AMNESTY AND ITS APPLICATION OF GREEKS, BULGARIANS, ARMENIANS WHO COOPERATE WITH BULGARIAN AND GREEK ARMIES DURING WAR

Ottoman State has suffered a thrashing defeat in Balkan War. Apart from losing all the lands in Balkans, Thrace was lost to Bulgarians down to Çatalca. During the war, where heavy losses were suffered, the most prominent one was the support of Greeks, Armenians and Bulgarians to invader Bulgarian Army. Those non-muslims who had taken arms and not abstained from attacking to the muslim people with which they had lived together for centuries, were going to pay the price before justice. However, judgment and punishment of those who betrayed the state was a very troublesome process. Because amnesty was decided for these people with the agreement among Bulgaria, Greece and Ottoman State.

Key words: Balkan War, Greek, Bulgarian, Armenian, General Amnesty

Giriş

Yunanistan, Bulgaristan Sırbistan ve Karadağ Osmanlı Devleti'ni Balkanlar'dan atmak için 1912 yılı sonlarında bir araya gelerek Osmanlı Devleti'ne savaş ilan ettiler. Savaş 8 Ekim 1912'de Karadağ'ın savaş ilanı ile başladı. Daha sonra sırasıyla Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan Osmanlı Devleti'ne savaş ilan ettiler. Savaş, Osmanlı Devleti açısından her anlamda tam bir felaketti. Yapılan birçok hatanın sonucunda Osmanlı Devleti üstün olduğu

---

* Yrd. Doç. Dr., Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Öğretim Üyesi. ahmetefiloglu@hotmail.com

Balkan Devletleri karşısında tahmin edilmeyecek bir şekilde hezimet yaşıyordu. Bulgarlara, Sırlara ve Yunanlara karşı mücadele etmek üzere konuşlanan ordular çok kısa bir zaman içerisinde yenilgi üstüne yenilgi aldılar. Orduların yenilerek geri çekilmeleri veya esir olmaları Makedonya'da yaşayan Müslümanların tamamen savunmasız kalmalarına neden oldu. Bu durumu fırsat gören Balkan devletleri de Makedonya'da Müslümanlara karşı çok büyük katliamlar uygulamaya başladılar. Balkan devletleri askerler ve silahlı çeteler aracılığıyla gerçekleştirdikleri bu katliamlarla ele geçirdikleri Makedonya'yı Müslüman nüfustan arındırmaya çalışıyorlardı.

Balkan Savaşı'nın Makedonya'da gerçekleşen safhasının yanında diğer önemli safhası Doğu Trakya'da, Edirne'den Çatalca'ya kadar kesimde gerçekleşmişti. Bulgaristan, 16 Ekim 1912'de Osmanlı Devleti'ne savaşı açtıktan sonra Trakya'ya girmiş, 22-23 Ekim'de Kırklareli'nde, 28 Ekim-2 Kasım'da Pınarhisar-Lüleburgaz'da yapılan savaşta Osmanlı ordusunu yenilgiye uğratarak Çatalca'ya kadar olan alanı ele geçirmişti. Bulgarlar diğer Balkan devletleri gibi ele geçirdikleri yerlerde yaşayan Müslüman ahaliye karşı çok acımasızca saldırarak çok geniş kapsamlı katliamlar uyguluyorlardı. Sadece Batı Trakya'da Bulgarlar tarafından katledilen Müslümanların sayısı iki yüz binin üzerindeydi.¹ Batı Trakya ve Selanik çevresinde çok büyük katliamlar gerçekleştirmiş olan Bulgarlar, Trakya'yı ele geçirdiklerinde aynı katliamları burada da uygulamaya başladılar.

Balkan Savaşları sırasında ve en çok da Trakya'daki Bulgar işgali döneminde en çok dikkat çeken konuların başında Osmanlı vatandaşı Gayrimüslimlerin tavrı olmuştur. Trakya'da yaşayan Gayrimüslimler savaşla birlikte Osmanlı Devleti'ne karşı cephe almışlar ve devletin yenilmesini sağlamak üzere buraları işgal eden Bulgar ordularına destek vermeye başlamışlardı. Savaş, Trakya'da yaşayan Ermenilerin Bulgarların ve Rumların tebası oldukları Osmanlı Devleti aleyhine neredeyse topyekün bir kıyama kalkışmaları ve asırlardır birlikte yaşadıkları Müslümanlara saldırılarına sahne oluyordu.

¹ Justin McCarthy, **Ölüm ve Sürgün**, (çev: Bilge Umar), İnkılap Yay., İstanbul 1988, s. 151; Bilal Şimşir, "Bulgaristan Türkleri ve Göç Sorunu", **Bulgaristan'da Türk Varlığı I**, Ankara 1987, s. 53.

Savaş Sırasında Osmanlı Tebaasından Olan Rum, Bulgar ve Ermenilerin Bulgar ve Yunan Orduları ile İşbirliği Yapmaları

Bulgar ordularının Edirne sınırından girerek çok kısa bir zaman içerisinde Çatalca önlerine kadar gelmesiyle birlikte burada yaşayan Osmanlı vatandaşı Bulgarlar, Ermeniler ve Rumlar, Bulgar ordularına destek vermeye başladılar. Gayrimüslim gruplar içerisinde Bulgar ordusuna destek verme konusunda öne çıkanlar Rumlardı. Aslında Rumlarla Bulgarların arası 1910'da çıkarılan Kiliseler Kanunu'na kadar hiç de iyi olmamıştı.² Makedonya'da Rum ve Bulgar çeteleri arasında yoğun bir mücadele vardı. Ancak Rumların Balkan Savaşı'nı Osmanlı Devleti'nin ortadan kaldırılması veya en azından yaşadıkları yerlerin Osmanlı idaresinden kurtarılması fırsatı olarak görmeleri Bulgarlarla yakınlaşmalarına ve işbirliği yapmalarına neden oldu.

Rumlar, Bulgarların Trakya'ya girmelerinden itibaren onlara destek veriyorlardı.³ Müslümanlara uyguladıkları katliamlarda Bulgarlardan aşağı kalmıyorlar; Edirne ve Tekirdağ çevresinde Müslüman ahaliye karşı büyük saldırılar düzenliyorlardı. Bazı yerlerde (Samane, Kamarlı, Sarıhızır) Bulgar hükümetinden aldıkları emir ve müsaadelerle katliam yapıyorlardı.⁴ Bazı yerlerde de kendileri gibi hareket eden Osmanlı Bulgarlarıyla işbirliği yaparak Müslümanların köylerine saldırıyorlardı. Örneğin Bulgar ve Rum çeteleri 3 Kasım 1912'de Vakıf, Handal ile Câmi-i kebir ve Karapınar köylerini ablukaya alarak saatlerce silah ateşine tutmuşlardı. Yine bu günlerde Bulgarlarla birlikte hareket eden Rumlar, Ada köyünde büyük bir katliam gerçekleştirmişlerdi. Korku içinde kalan Ada köylüleri yapılan nasihatlerle tekrar köylerine

² Bülent Atalay, **Fener Rum Ortodoks Patrikhanesi'nin Siyasi Faaliyetleri**, Tarih ve Tabiat Vakfı Yay., İstanbul 2001, s. 46-70.

³ Rifat N. Bali, "Edirne Muhasarası Sırasında Tutulmuş Bir Günlük I", **Tarih ve Toplum**, Sayı: 190 (Ekim 1999), s. 36; **Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi: Balkan Harbi: Şark Ordusu: Birinci Çatalca Muharebesi, 2. cilt 1. kitap**, (haz: M. Kadri Alaysa), Genel Kurmay Bas., Ankara 1993, s. 62-63; Ratıp Kazancıgil, Nilüfer Gökçe, **Dağdevirenzade M. Şevket Bey'in Edirne Tarihi ve Balkan Savaşı Anıları**, Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi Yay., Edirne 2005, s. 162-165; Leon Troçki, **Balkan Savaşları**, (terc: Tansel Güney), Arba Yay., İstanbul 1995, s. 222-253.

⁴ Nuri Köstüklü, "Türk Arşiv Belgelerine Göre Balkan Savaşı Sırasında Bulgarların Edirne Vilayeti'nde Yaptıkları Mezalim ve Yerli Rum Halkın Tepkisi", **Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi 1**, 2005, s. 123.

döndürüldüklerinde yine Bulgarlardan ve Rumlardan oluşan çok kalabalık bir çetenin saldırısına uğramışlardı.⁵

Rumlar, Trakya'nın genelinde yaygın bir şekilde, aynı köylerde yaşadıkları Müslümanlara veya kendi köylerine yakın Müslüman köylerine saldırıyorlardı. Müslümanların büyük kısmı göç ettiği ve erkeklerin çoğu askerde olduğu için Müslüman nüfus Gayrimüslimler karşısında oldukça azalmıştı.⁶ Müslüman ahali her açıdan tamamen savunmasız bir durumdaydı. Köylerde devriye gezdirip asayiş sağlayacak polis ve jandarma yoktu. Jandarma yetersizliğinden şikayet eden yöneticiler devamlı surette İstanbul'dan asker ve jandarma gönderilmesini istiyorlardı.⁷ Ancak askerlerin tamamı cephede olduğu için bu talepler karşılanamıyordu. İşte bu çaresizliği fırsat bilen Rumlar, köylere saldırıyorlar, göç etmeyenleri göçe zorluyorlar, köyleri yağmalayıp yakıyorlardı. İskân-ı Aşâir Muhacirîn Müdüriyeti'nin tespitine göre savaş sırasında Rumlar tarafından yakılan köy sayısı yedi yüz civarındaydı.⁸

İşgal altına giren yerlerde bunları yapan Rumlar, Gelibolu ve Şarköy çevresi gibi henüz işgale uğramayan yerlerde Bulgar ordusu ve Bulgar çeteleriyle işbirliği yaparak buraların da işgale uğramasını sağlamaya çalışıyorlardı. Bu çevre Rumlar tarafından Müslümanlara yapılan saldırıların en yoğun şekilde yaşandığı yerlerdi. Osmanlı Devleti'nin elinde tutmaya çalıştığı Gelibolu'da ilan edilen İdare-i Örfi ile Rumların ahaliye saldırması ve Bulgarlarla işbirliği yapmaları önlenmeye çalışılıyor olsa da bu mümkün olmuyordu. Keşan, Malkara ve Şarköy'deki Rumlar, bu yöne doğru ilerleyen Bulgar ordusu ve Bulgar çeteleriyle işbirliği yapıyorlar, asayiş ve güvenliği sağlamaya çalışan Osmanlı askerlerine silahla karşı koyuyorlar, köylere saldırarak Müslümanları öldürüyorlardı. Meydana gelen olaylarla alâkalı inceleme yapan Bahr-i Sefid Boğazı Kuvâ-yı Mürettebesi Kumandanı, "başlarında kaymakam ve metropolit olmak üzere umum ahaliyi tevkif etmek

⁵ Dedeâğaç Mutasarrıfı'ndan Dahiliye Nezareti'ne gönderilen şifre, 21 Teşrin-i Evvel 1328 (3 Kasım 1912), Başbakanlık Osmanlı Arşivi (bundan sonra **BOA**) Dahiliye Nezareti Siyasi Kısım (bundan sonra **DH.SYS**) nr. 112-13/16-4.

⁶ Çatalca Mutasarrıfı'ndan Dahiliye Nezareti'ne gönderilen şifre, 13 Teşrin-i Evvel 1328 (26 Ekim 1912), **BOA. DH.SYS**, 112-13/16-9.

⁷ Midye Kaymakamı'ndan Dahiliye Nezareti'ne gönderilen yazı, 15 Teşrin-i Evvel 1328 (28 Ekim 1912), **BOA. DH.SYS**, 112-8/8-3; Keşan Kaymakamı'ndan Dahiliye Nezareti'ne gönderilen şifre, 19 Teşrin-i Evvel 1328 (1 Kasım 1912), **BOA. DH.SYS**, 112-8/8-3.

⁸ **Cemiyet-i Akvam ve Türkiye'de Ermeni ve Rumlar**, Matbaa-i Ahmet İhsan ve Şürekası AMMU Neşriyatından: 6, İstanbul 1337, s. 17.

gerekir” diyerek bu çevrede yaşayan Rumların neredeyse tamamının bu olaylara karıştıklarını ifade etmiştir.⁹

Müslüman ahaliye saldıran Gayrimüslimler özellikle bu çevrede, Batı Trakya’dan canını kurtararak Anadolu’ya geçmek üzere buraya gelmiş muhacirleri de öldürüyorlardı. Örneğin Gelibolu Mutasarrıfının 29 Aralık 1912’de bildirdiğine göre, bu çevredeki yerli Hıristiyan çeteleri, İshaklı köyü Müslüman ahalisinden 8 araba dolusu muhaciri katletmişlerdi.¹⁰ Daily Telegraph gazetesinden bir muhabir Gelibolu civarındaki göçmenlerin durumlarıyla alâkalı olarak şöyle demektedir: “Bu bedbaht insanların duçar oldukları sefaleti tasvir etmek mümkün değildir. Bunların cümlesinin erkekleri ya muharebede, yahutta vahşi komiteciler ile yerli Rum ve Bulgar Hıristiyanları tarafından katledilmiştir”.¹¹ Rumların Gelibolu ve çevresinde Müslüman ahaliye yaptığı saldırılar ve bu saldırılarda ölen Müslümanların sayısı çok büyük boyutlardaydı. Harbiye Nezareti’nin tespitlerine göre Malkara, Almalı, Mahmutköy, Mandras çevresinde yerli Hıristiyanlar tarafından öldürülen Müslümanların sayısı 10.000 civarındaydı.¹²

Bulgarlar, ordularına her anlamda yardım eden, Müslümanları zorla göç ettiren göç etmeyenleri katleden, mallarını yağmalayan köylerini yakan Rumlar, Müslümanları bu saldırılardan korumaya çalışan Osmanlı askerlerine karşı silah kullanmaktan ve askerlerle çatışmaya girmekten de geri durmuyorlardı. Osmanlı askerlerinin güvenliği sağlamak ve suçluları yakalamak üzere köylere yaptıkları devriyelerde, askerlerin köylerine girmesini istemeyen Rumlar, köylerinin girişlerinde hazırladıkları siperlerde askerlere silahla karşı koyuyorlardı.¹³ Rumların bu durumu Bulgar ordularının Trakya’dan çıkarılmasına kadar devam etti. Bulgar ordusu çekilirken dahi onlarla birlikte hareket eden Rumlar, yaptıklarının korkusuyla kaçarlarken yine köyleri yakıyorlar, Müslümanları

⁹ Bahr-i Sefid Boğazı Kuva-yi Mürrettebesi Kumandanlığı’nın tahkikat raporu. **BOA**. Bab-ı Ali Evrak Odası Belgeleri (bundan sonra **BEO**) 310109; **BOA. DH.SYS**, 112-19/37.

¹⁰ Gelibolu Mutasarrıfı’ndan Dahiliye Nezareti’ne gönderilen yazı, 16 Kanun-ı Evvel 1328 (29 Aralık 1912), **BOA. DH.SYS**, 112-19/37.

¹¹ Ahmet Halaçoğlu, **Balkan Harbi sırasında Rumeli’den Türk Göçleri (1912-1913)**, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara 1995, s. 40.

¹² Harbiye Nezareti’nden Sadaret’e gönderilen yazı, 20 Kanun-ı Sani 1328 (02 Şubat 1913), **BOA. BEO**, 310643.

¹³ Gelibolu Mutasarrıfı’ndan Dahiliye Nezareti’ne gönderilen yazı, 16 Kanun-ı Evvel 1328 (29 Aralık 1912), **BOA. DH.SYS**, 112-19/37.

katlediyorlar ve Osmanlı askerleriyle silahlı çarpışmaya giriyorlardı.¹⁴ Örneğin Osmanlı ordusu Hayrabolu'yu ele geçirdiğinde, Ergene Köprüsü civarında Rum ve Ermenilerin katıldıkları katliamda, 35 Müslümanın ellerinin bağlanarak öldürüldüğü görülmüştü.¹⁵

Balkan Savaşı'nda Rumlardan başka Ermeniler de Osmanlı Devleti aleyhine Bulgarlarla işbirliği yapıyorlardı. Savaş başladığında Bulgar hükümeti, çoğu Anadolu Ermenilerinden oluşan bir "Ermeni Gönüllü Birliği" oluşturmuştu. Bu Ermeni birliğinin başında ünlü Taşnak komitecisi Şebinkarahisarlı Antranik Ozanyan bulunuyordu. Ermeni Gönüllü Birliği, Bulgar ordusunun Makedonya-Edirne Gönüllülerinin III. Tugayının emri altında Gümülcine'de Osmanlı kuvvetleriyle çarpışmıştı. Ermeni Gönüllü Birliği'nin içinde bulunduğu Bulgar kuvvetleri Osmanlı kuvvetlerinin Kırcaali Müfrezesini esir almıştı. Osmanlı kuvvetleri Çatalca'ya kadar çekildikten ve Kırcaali Müfrezesi esir alındıktan sonra Bulgar kuvvetleri Şarköy ve Gelibolu yarımadasının kuzey kısımlarını ve Marmara Denizi kıyılarını işgal ettiler. Ermeni Gönüllü Birliği de Keşan'da konuşlandı. Ermeni birliğinin gelmesi bu çevredeki Ermenilerin büyük bir sevinç duymasına neden oldu. 6 Ocak 1913'te Tekirdağ Ermenilerinin daveti üzerine Ermeni Gönüllü Birliği başlarındaki Bulgar komutanla şehre girdi. Ermeni Kilisesinin bahçesinde düzenlenen törende Ermeni birliğine kahramanlık haçı dağıtıldı. Buradaki Osmanlı tebasından olan Ermeniler, Ermeni Gönüllü Birliğini büyük bir orkestrayla, söylenen marşlarla ve büyük tezahüratlarla karşıladılar. Onların şerefine yemekler verdiler. Zengin bir yerli Ermeni'nin komutanlara verdiği yemekte komutan Yarbay Aleksandır Protegerov yaptığı konuşmada, Bulgar ordusunun Türk ordusu karşısında elde ettiği galibiyetin Ermeniler için örnek olmasını temenni etti. Antranik de "Bulgar askerleri kahramanca savaşarak kendi hürriyetlerini kazanmak için canlarını feda ettiler ve biz Ermeniler onların örneğini dikkate alarak ülkemizin hürriyeti ve bağımsızlığı için canlarımızı feda etmeye hazır olmalıyız" dedi.¹⁶

¹⁴ Malkara Kazası Kaymakamlığı'nın 8/9 Temmuz 1329 (21-22 Temmuz 1913) tarihli telgrafi, **BOA. DH.SYS**, 112-24/61-5.

¹⁵ Dâhiliye Nezareti'nden Sadaret'e gönderilen yazı, 3 Ağustos 1329 (16 Ağustos 1913), **BOA. DH.SYS**, 124-25/63.

¹⁶ Bülent Yıldırım, **Bulgaristan'daki Ermeni Komitelerinin Osmanlı Devleti Aleyhine Faaliyetleri (1890-1918)**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2010, s. 116-137.

Bulgar ordusuyla birlikte Trakya'yı işgale gelen Ermeniler işgalci Bulgar ordusu tarafından Tekirdağ, Malkara, Keşan İpsala, Şarköy, Mürefte çevresinde görevlendirildi. 22 Nisan 1913'te Şarköy'den ayrılarak Makedonya'ya gidinceye kadar bu çevrelerde devriye ve sahili Osmanlı kuvvetlerine karşı koruma görevi yürüttüler. Ermeni birliği ve başlarındaki Ermenilerin milli kahramanı (!) olarak gösterilen Antranik, bu çevrede Müslüman ahaliye karşı oldukça acımasız katliam ve mezalim uyguluyordu.¹⁷ Osmanlı resmi yayınlarında da "Antranik'in başına topladığı Osmanlı Ermenilerinden oluşan intikam çetesiyle, Rumeli, Edirne, Keşan, Malkara, ve Tekirdağ'da çaresiz zavallı Müslüman kadın ve çocukları boğazladığı, küçük yavruları, güçsüz yaşlıları camilere doldurarak diri diri yaktığı ve camileri kiliselere çevirdiği" ifade edilmektedir.¹⁸ Aynı şekilde dönemin resmi kayıtlarında Antranik'in belirttiğimiz çevrelerde ifade edilmesi mümkün olmayan cinayet ve katliamlar gerçekleştirdiği ifade edilmiştir.¹⁹

Elbette Müslüman ahaliye saldıran sadece Antranik'in intikam çetesi değildi. İfade ettiğimiz gibi Antranik'in çetesinin Bulgar kuvvetleri tarafından konuşlandığı Tekirdağ, Keşan, Malkara, Şarköy ve çevresinde yaşayan yerli Ermeniler Antranik'in intikam çetesine yardım ediyorlardı. Ayrıca yerli Rum ve Bulgarlarla birleşerek köyleri yağmalıyorlar ve yakıyorlar, Müslüman ahaliye saldırıyorlardı.²⁰ Örneğin Malkara'da Bulgar askerlerini kışkırtarak Müslüman kadınlarını zorla umumhaneye göndermişlerdi.²¹

Ermenilerden sonra yerli Bulgarlara baktığımızda onların da Trakya'yı işgal eden dindaşlarına destek verdikleri görülmektedir. Bulgar askerlerinin Müslüman ahaliye uyguladıkları katliamlar ve saldırılar yerli Bulgarların yardım ve rehberliğinde gerçekleşiyordu.²²

¹⁷ Bülent Yıldırım, a.g.t., s. 137.

¹⁸ **Ermeni Komitelerinin Amaçları ve Eylemleri (Meşrutiyet'in İlanından Önce ve Sonra)**, yay. haz.: Ahmet Tetik, Melike gürlü, Çiğdem Aksu, Ankara, Genelkurmay Başkanlığı Yay., Ankara 2008, s. 46.

¹⁹ Bülent Yıldırım, a.g.t., s. 137-138.

²⁰ **Arşiv Belgelerine Göre Balkanlar'da ve Anadolu'da Yunan Mezalimi II**, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yay., Ankara 1996, s. 6.

²¹ Ahmet Halaçoğlu, **Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913)**, TTK. Yay., Ankara 1995, s. 40.

²² Ahmet Halaçoğlu, a.g.e., s. 36.

Savaş sırasındaki resmi kayıtlardan Trakya'daki Gayrimüslimlerin buraları işgal eden Bulgar ordusuyla nasıl işbirliği yaptıkları açık bir şekilde görülmektedir. Bu resmi kayıtların yanında savaşa bizzat tanıklık etmiş kişilerin günlüklerinde de bu durum gözlenmektedir. Mesela Alman subay Gustav von Hochwachter'in yazdıklarından, Trakya'da ölüm kalım savaşı veren Osmanlı askerlerinin burada yaşayan Gayrimüslimlerin acımasız saldırılarına maruz kaldıkları anlaşılmaktadır. Hochwachter'in günlüğüne göre; Osmanlı askerleri ölüm korkusuyla kaçışıp dururken geçtikleri köylerde Gayrimüslimlerin silahlı saldırılarına maruz kalıyorlardı. Vize ve çevresinde olduğu gibi silahlı çeteler kuran Rumlar ve Bulgarlar askerlere saldırıyorlardı. Mesela Vize'nin köylerinin birinde konaklayan tüm asker ve subaylar Rum ve Bulgarlar tarafından katledilmişti. Köye gelen askerler kesilmiş askerlerin ceset ve üniforma parçaları ile karşılaşmışlardı. Ayrıca askerlerin karargâh kurdukları yerler hakkındaki bilgiler Bulgar casusları tarafından Bulgar ordusuna aktarılıyordu. Bundan başka ordunun keşif kolları silahlanmış Rum ve Bulgar ahali tarafından yok ediliyordu.²³

İşgalci Bulgar Ordusu İle İşbirliği Yapan Gayrimüslimlerin Savaş Sonrasında Yakalanması

Savaş sırasında alınan önlemler Rumların, Ermenilerin ve Bulgarların Osmanlı Devleti'nin savaştığı devletlerle işbirliği yapmalarını engellemeye yetmemişti. Zaten çok ani gelen yenilgilerle tüm Balkanlar ve Trakya çok kısa bir zaman içerisinde elden çıkmış, Bulgar orduları İstanbul'un 30-35 km önlerine kadar dayanmışlardı. Savaşın başlarında Bulgar ordusu ile işbirliği yapmaları muhtemel olan yerli Bulgarların bir kısmı Anadolu'nun içlerine gönderilmişti. Ancak gelen ani yenilgilerle bu tedbire daha fazla devam etme imkânı kalmamıştı. Rumlar ve Ermeniler için ise böyle bir uygulamaya gidilmemişti. Bundan başka savaş sırasında askerden firar edenler -bunların büyük çoğunluğu ya Trakya'yı işgal eden Bulgar ordusuna ya da Makedonya'ya giderek Yunan ordusuna katılıyorlardı-²⁴ vatandaşlıktan çıkarılıyordu.²⁵ Ancak

²³ Gustav von Hochwachter, **Balkan Savaşı Günlüğü Türklerle Cephe**, İş Bankası Yay., İstanbul 2009, s. 27, 29, 34, 36-37, 65.

²⁴ Talat Paşa'nın Sadaret'e sunduğu rapor, 13 Nisan 1330 (24 Nisan 1914), **BOA**. Hariciye Nezareti Siyasi Kısım (bundan sonra **HR.SYS**), 2033/1.

²⁵ Hariciye Nezareti'nden Dahiliye Nezareti'ne gönderilen yazı, 2 Nisan 1329 (15 Nisan 1913), **BOA. DH.SYS**, 112-7B/7-18.

bu uygulama da onların askerden firar etmelerini engellemekte yetersiz kalıyordu. Trakya'nın dışında devlet aleyhine faaliyetlerin yoğunlaştığı Batı Anadolu'da İzmir ve çevresinde ise sahillerden Yunanistan'ın ele geçirdiği Midilli, Sakız ve Sisam adalarına geçerek Yunan ordusuna katılanlar, çeteler kurarak Müslümanları katledenler, sahillerde Yunan ordusuna casusluk yapanlar yakalandıklarında İzmir Divan-ı Harbi Örfisi'nde yargılanarak idam başta olmak üzere çeşitli cezalara çarptırılıyorlardı.²⁶ Fakat verilen bu cezalar da sahillerde yaşayanların Yunanlara destek vermelerini ve Müslüman ahaliyi katletmelerini önlemeye yetmiyordu.

Trakya'da Bulgarlarla işbirliği yapan Gayrimüslimlerle alâkalı en önemli gelişme, Sirbistan'ın ve Yunanistan'ın Bulgaristan'a savaş açmasını iyi değerlendiren Osmanlı kuvvetlerinin 1913'ün Temmuz ayında Bulgar işgaline son vermesiydi. Bu durum Osmanlı idaresi ortadan kalktığı için büyük bir sevinç yaşayan Gayrimüslimler için hiç de beklenen bir durum değildi. Bu beklenilmeyen gelişme karşısında işgal döneminde her türlü fenalığı yapmış olanların bir kısmı yaptıklarından dolayı adalete hesap vereceklerini bildikleri için Bulgar ordusuyla birlikte kaçtılar.²⁷

Bulgar işgalinin sona ermesiyle birlikte savaş sırasında buradan göç etmek zorunda kalan Müslüman ahali tekrar eski yerlerine gelmeye başladı. Müslüman ahalinin dönmesiyle birlikte Müslümanlarla Gayrimüslimler arasında olaylar yaşanmaya başladı. Bunun da sebebi Müslümanların evlerinin komşuları tarafından tahrip, yağma ve talan edilmiş olmasıydı. Malları yağmalanmış olan kişiler Gayrimüslimlerin evlerine girerek buldukları mallarını almaya çalışıyorlardı. Ayrıca işgal döneminde Gayrimüslimlerin saldırısına uğramış kişilerden bazıları kendilerine saldıran, evlerini yakan, aile yakınlarını öldürmüş veya ailesindeki kadınlara tecavüz etmiş kişilerden intikam almaya çalışıyordu.²⁸

²⁶ Dahiliye Nezareti'nden Aydın Vilayeti'ne gönderilen yazı, 10 Mart 1329 (23 Mart 1913), **BOA. DH.SYS**, 112-22/51.

²⁷ Ahmet Efiloğlu, **Osmanlı Rumları Göç ve Tehcir (1912-1918)**, Bayrak Yay., İstanbul 2011, s. 80-81.

²⁸ Ahmet Efiloğlu, a.g.e., s. 67-71.

Durumun vehameti karşısında hükümet yeni işgalden kurtarılmış olan Trakya'da asayiş sağlamak için hemen harekete geçti ve idare-i örfi ilan etti.²⁹ Müslümanların yağma edilen mallarının ortaya çıkarılması asayişin sağlanması açısından oldukça önemliydi. Ayrıca Müslüman ahali tarafından Gayrimüslimlere karşı gerçekleştirilmesi muhtemel intikam saldırılarını önlemek için Bulgar işgali döneminde Müslüman ahaliye saldıran kişilerin yakalanarak mahkemelere sevk edilmesi de yine asayişin sağlanması açısından gerekliydi. Bu gerekliliklerden dolayı Bulgar işgalinin sona ermesiyle birlikte ilan edilen İdare-i Örfi kapsamında güvenlik güçleri tarafından Gayrimüslimlerin evleri aranmaya başlandı. Ele geçirilen mallar sahiplerine iade ediliyor, yağma yapmış olan kişiler tutuklanıyordu. Hemen belirtelim yapılan bu aramalarda bol miktarda silah ve cephane de ele geçiriliyordu. Örneğin Çatalca'da, Çanta ve Fener Rum Köyünde yapılan aramalarda, arabalar dolusu çeşitli askeri malzeme ve silah ele geçirildi.³⁰ Aramalar sıklaştıkça, tevkif edilmekten korkanlar çaldıkları malları geceleri sokağa atıyorlardı.³¹ Trakya'nın her tarafında savaş döneminde işlenen suçlarla alâkalı çok geniş çaplı takipler yapılıyordu.

İdare-i Örfinin ilanıyla birlikte Tekirdağ'da Divan-ı Harb-i Örfi de kuruldu. Kurulan mahkemenin başkanlığına Miralay Servet Bey ile Binbaşı Ahmet Hamdi Bey, aza olarak da Yüzbaşı Muhtar Efendi, Yüzbaşı İhsan, Yüzbaşı Süleyman, Yüzbaşı Yusuf Kenan, Mülazım-ı Evvel Ömer Faruk ve Hüseyin Basri Efendiler tayin edildiler. Aynı şekilde Edirne ve Gelibolu'da da Divan-ı Harb-i Örfiler kuruldu. Yakalan kişiler bu Divan-ı Harbi Örfilere sevk edilmeye başlandı.³² Bulgar ordusuna destek verenler, üniforma giyerek Bulgar ordusuna katılanlar, Osmanlı askerine karşı silah kullananlar, askerleri öldürenler, Müslüman ahaliyi katledenler, ahalinin mallarını yağmalayanlar, Müslüman kadınlara tecavüz edenler, devlet kurumlarını, askeri binaları,

²⁹ Dahiliye Nezareti'nden Tekfurdağı'na gönderilen yazı, 7 Temmuz 1329 (20 Temmuz 1913), **BOA. DH.SYS**, 124-25/63; Dahiliye Nezareti'nden Sadaret'e gönderilen yazı, 7 Temmuz 1329 (20 Temmuz 1913), **BOA. DH.SYS**, 124-25/63.

³⁰ Çatalca Mutasarrıflığı'ndan Dahiliye Nezareti'ne gönderilen yazı, 14 Temmuz 1329 (27 Temmuz 1913), **BOA. DH.SYS**, 124-25/63.

³¹ Harbiye Nezareti'nin Balkan Savaşı sırasında Keşan ve çevresinde yaşananlarla alakalı olarak 16/07/1334 (19 Mayıs 1916) tarihinde hazırladığı rapor, **BOA. Dahiliye Nezareti Emniyeti Umumiye Müdüriyeti 3. Şube** (bundan sonra **DH.EUM.3.ŞB**) 26/11.

³² Dahiliye Nezareti'nden Tekfurdağı'na gönderilen yazı, 9 Temmuz 1329 (22 Temmuz 1913), **BOA. DH.SYS**, 124-25/63.

depoları tahrip edenler ve yağmalayanlar yakalanıyordu. Resmi kayıtlara göre bu suçlardan Divan-ı Harb-i Örfilere sevk edilenlerin sayısı 1824 idi.³³

Divan-ı Harb-i Örfilerde görülen davaların büyük çoğunluğu kısa bir süre içerisinde karara bağlandı. Yapılan yargılamalar neticesinde; Osmanlı askerlerine karşı silah kullanan, askerleri öldüren ve mallarını yağmalayan, casusluk yapan, Yunan veya Bulgar ordusuna gönüllü olarak katılan, adaların işgalinde Yunan ordusuyla birlikte Müslüman ahaliyi katledenlere idam; zabitleri ve askerleri ihbar edenlere 15 sene kürek; Bulgar askerlerine kılavuzluk yapanlara 10 sene kürek; yağma, ihrak (yakma), gasp, öldürme ve yaralama suçu işleyenlere, suça iştiraklerine göre idam ile 3 seneden 15 seneye kadar kürek, ya da hapis; fiil-i şeni (acımasızca ve vahşice işlenen suçlar) ve tecavüz suçu işleyenlere idam ile 10 seneye kadar kürek; komitelere katılarak adam öldürenlere idam; camilere saldıranlara 3 sene kürek; çalıntı ve gasp olunmuş malları alanlara 6 ay hapis cezası verildi.

Genel Affın Gündeme Gelmesi

Belirtmek gerekir ki işledikleri suçlardan dolayı Divan-ı Harplere sevk edilen ve yapılan yargılamalar neticesinde çeşitli cezalara çarptırılanların büyük kısmı cezalarını çekmediler. Çünkü 29 Eylül 1913'te Bulgaristan ile imzalanan İstanbul Antlaşması'nda savaşta işlenen suçlarla alâkalı genel af ilan edilmesi kararlaştırılmıştı. İstanbul Antlaşması'nın genel af ile ilgili hükmü şu şekildedir:

"Muhasamata iştirak etmiş olan ve muahede-i hâzıradan evvelki vakayi-i siyasiyede medhaldar bulunan bilcümle eşhas hakkında tarafeyn-i akideynce tam manası ile bir aff-ı umumî bahş olunmuştur.

Terk olunan arazi ahali-i havali-i mezkûrede zuhur eden vakayi-i siyasiyeden dolayı aynı afv-ı umumiyeye mazhar olacaklardır.

Bulgaristan'a rücu eden arazinin tekrar işgali sırasında kanunen teşekkül edecek heyet-i hükümet tarafından tayin olunacak ve usulü veçhile ahaliye ilan

³³ BOA. Dahiliye Nezareti Emniyeti Umumiye Müdiriyyeti Emniyet Kalemî (bundan sonra DH.EUM.EMN) 64/4, BOA. DH.EUM.EMN, 51/16, BOA. DH.EUM.EMN, 70/42.

*edilecek olan iki haftalık müddetin inkızasında işbu afv-ı umumiden istifade hakkı sakıt olacaktır”.*³⁴

Maddenin içeriğinden anlaşılacağı üzere, savaşta işlenen bütün suçlar siyasi olay olarak kabul edilerek af kapsamına alınmıyordu. Affedilecek kişilerle alâkalı herhangi bir unsur ayrımı yapılmıyordu. Yani ilan edilecek af sadece yerli Bulgarlara yönelik olmayacak, Trakya’daki tüm Gayrimüslimler için geçerli olacaktı. İttihatçılar, 23 Ocak 1913’te Bâb-ı Âli baskınıyla darbe yaparak iktidarı ele geçirdikten sonra ülkede kendilerine yönelebilecek tepkilere karşı jest olarak 11 Şubat 1913’te siyasi suçlara genel af ilan etmişlerdi.³⁵ Bu genel afta Balkan Savaşı’nda düşman devletlerle işbirliği yapan kişiler af kapsamı dışında bırakılmıştı.³⁶ Ancak bu sefer savaşta yenik düşüldüğü için galip devletin baskısıyla savaşta her türlü fenalığı yapmış olan Gayrimüslimleri affedecek bir genel af ilan etmek zorunda kalınıyordu. Genel affın ilan edilmesi sadece Bulgaristan’la yapılan İstanbul Antlaşması için geçerli değildi. 14 Kasım 1913’te imzalanan Atina Antlaşmasında da savaşın diğer galibi olan Yunanistan, İttihat ve Terakkiye genel af ilan edilmesini kabul ettirmişti.³⁷

Hükümet barış antlaşmalarında genel af ilan edilmesini kabul etmişti. Ancak barış antlaşmalarında dayatılan maddeleri kabul etmekten başka çaresi olmayan hükümetin genel affı ilan ederek savaşta Osmanlı Devleti aleyhine her türlü zararlı faaliyeti gerçekleştirmiş ve Müslüman ahaliye karşı saldırı, katliam gibi her türlü kötü fiil ve davranışta bulunmuş olan Gayrimüslimleri serbest bırakması, Müslüman ahaliden gelecek tepkiler gözönüne alındığında hiç de kolay olmayacaktı. Hükümetin imzaladığı barış antlaşmasının hükümlerine

³⁴ Nihat Erim, **Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri (Osmanlı İmparatorluğu Antlaşmaları) C.I**, TTK. Yay., Ankara 1953, s. 462.

³⁵ Şura-yı Devlet-i Tanzimat Dairesi’nin 123 numaralı mazbatasının suretidir. 19 Mart 1329 (1 Nisan 1913), **BOA**. Dahiliye Nezareti Hukuk Müşavirliği (**DH.HMŞ**), 23/77.

³⁶ 29 Kanun-ı Sani 1328 (11 Şubat 1913) tarihli “Ceraim-i siyasiye erbabı hakkında aff-ı umumi kanun-ı muvakkati”, **BOA**. Dosya Usulü İrade (bundan sonra **DUİT**) 165/25; Dahiliye Nezareti aynı gün kanun suretini tüm vilayetlere bildirmiştir. **BOA**. **DH.SYS**, 41/2-9. Ayrıca bu afı alakalı bkz: **BOA**. **DH.SYS** 41/2-12, 41/2-13.

³⁷ İstanbul Antlaşmasının afı alâkalı 3. maddesi şöyledir: Muahede-i hazırâdan evvelki vekayi-i siyasiyede methaldar bulunan bilcümle eşhas hakkında tarafeyn-i akideyince tam manasıyla aff-ı umumi bahşolunmuştur. Binaenaleyh muharebe ile her ne suretle olursa olsun taalluk ve münasebeti olan ef’alden dolayı hiçbir kimse şahsı veya emvali veyahut hukukundan istifadesi itibarile takip veya tazip edilemeyecek ve bu gibi ef’ale mübtteni olarak cihet-i adliyeden sadır olan bütün mahkumiyet kararları ve cihet-i idarece ittihaz olunan tedabir bilfiil hükümden sakıt olacaktır. Nihat Erim, **a.g.e**, s. 478.

aykırı hareket etmesi mümkün değildi; ama bunun yanında hak ve adalet ilkelerine aykırı davranması ve Müslüman ahaliden gelebilecek muhtemel tepkilere duyarsız kalması da mümkün değildi. İlan edilecek genel affa bir orta yol bulunması gerekiyordu. Bu noktada genel affı ilan edip Divan-ı Harb-i Örfilerde yargılanmış veya davaları devam eden kişilerin tamamını serbest bırakmaktan ziyade öncelikle savaş zamanında işlenen suçlarla ve bu suçlara karışan kişilerle alâkalı bilgilerin toplanması, değerlendirilmesi ve tüm bu çalışmalardan sonra affın ilan edilmesi gerekiyordu.

İlan Edilecek Affın Kapsamının Belirlenmeye Çalışılması

Bulgaristan'la imzalanan İstanbul Antlaşması'nın affa dair hükmü her türlü suçu af kapsamına dahil etse de, hükümet için, "siyasi suçların" yanında "adi suçların" da affedilecek olması kabul edilir gibi görünmüyordu. Antlaşmanın imzalanmasından sonra Hâriciye ve Dâhiliye Nezaretleri, Edirne Vilayeti'ne gönderdikleri ilk talimatlarda savaş sırasında işlenen suçları "adi" ve "siyasi" olarak birbirinden ayırmak mümkün olmadığı için, affın bütün suçlara uygulanmasını istemişti³⁸. Ancak vali farklı düşünüyor ve bu mahkumların Bulgar ordusuna malen, bedenen ve siyaseten çalışmış olmalarının yanında, şahsi çıkar sağlamak kasdıyla katl (öldürme), ırza saldırı ve devlet malına zarar verme gibi bir daha çok suçu da işlemiş olduklarından bu suçların ayrı değerlendirilmesi gerektiğini bildiriyordu. Valiye göre, bu suçların da affedilmesi, mağdur insanların hukuklarının çiğnenmesi anlamına gelecekti ki bu durum kamu vicdanını yaralayacaktı.³⁹ Ayrıca bu antlaşma Bulgarlarla imzalanmıştı ve ilan edilecek affa tabi olanlar sadece Osmanlı Bulgarları olmalıydı. Diğer unsurlar dahil edilecekse bile bu ancak ayrı bir kanun maddesi ve İrade-i Seniyye ile olmalıydı.⁴⁰

Edirne Valisi Adil Bey'in tereddüdü gibi Divan-ı Harb-i Örfilerde de savaş zamanında işledikleri suçluların dolayı tutuklu ve hükümlü bulunan kişilerin tahliyesi konusunda tereddüt yaşıyordu. Divan-ı Harb reisleri

³⁸ Dahiliye Nezareti'nden Edirne Vilayeti'ne gönderilen yazı, 26 Eylül 1329 (9 Ekim 1913), **BOA. DH.SYS**, 112-26/69.

³⁹ Edirne Vilayeti'nden Dahiliye Nezareti'ne gönderilen telgraf, 26 Eylül 1329 (9 Ekim 1913), **BOA. DH.SYS**, 112-26/69.

⁴⁰ Edirne Vilayeti'nden Dahiliye Nezareti'ne gönderilen telgraf, 27 Eylül 1329 (10 Ekim 1913), **BOA. DH.SYS**, 112-26/69.

gönderdikleri yazılarda İstanbul Antlaşması metninde geçen “vak’a-yı siyasiyeye methaldar bulunan eşhas” tabirinden ne anlaşılması gerektiğini, tecavüz suçu ile bir köyden 40-50 kişinin çeşitli köylerde katliam yapması, köyleri tahrip etmesi, yağmalaması, ahaliye işkence yapması ve ahalinin mallarını gasb etmesi gibi olayların “vak’a-yı siyasiye” içine girip girmediğini soruyorlardı.⁴¹ Ortaya çıkan bu tereddütlere karşı Dâhiliye Nazırı Talat, savaş sırasında işlenen suçlarla alâkalı “vak’a-yı siyasiye” ile “adi suçların” birbirinden ayrılmasının zor olduğunu, bir kısım suçluların affedilmesiyle diğerlerinin affedilmemesinin halk arasında yanlış anlamalara ve şikâyetlere sebep olacağını, bundan dolayı bu meselenin kolay bir şekilde halledilebilmesi için antlaşma tarihine kadar olan bütün suçların ilan edilecek affin kapsamına dâhil edilmesi gerektiğini düşünüyordu.

Bâb-ı Âli Hukuk Müşavirliği’nin Dâhiliye Nazırı Talat’ın önerisi ile alâkalı yaptığı değerlendirmede; savaş sırasında işlenen suçların tamamının “vaka-yi siyasiye” olarak değerlendirmenin hukuk açısından mümkün olmadığı; savaş sırasında işlenen fakat normal zamanlarda bile kabul edilmeyen, özellikle intikam kasdıyla işlenen suçların “vaka-yi siyasiyeye” dâhil edilmesinin ahlâka aykırı olduğu; özellikle Bulgar işgaliyle birlikte Trakya’da geçici bir hükümet tesis olunduktan sonra çocukların öldürülmesi ve ırza saldırı gibi olayların asla siyasi bir mahiyet taşımayacağı; yani “vaka-yi siyasiye” ile “adi suçların” birbirinden ayrılmasının çok zor olmasına karşın ilan edilecek genel affin bütün suçlara teşmilinin siyasi suçla alâkası olmayan suçları işleyen kişilerin cezastız kalmalarına neden olacağı, bunun da adalete aykırı olduğu ve böyle bir durumun ahali arasında olumsuz sonuçlar doğuracağı ifade edilmişti. Ayrıca Hukuk Müşavirliği bu konunun özellikle mahallinde araştırma yapacak işin uzmanı olan ve bu olaylara bizzat şahit olmuş kişilerden oluşacak bir komisyon tarafından iyice tetkik edildikten sonra af konusunda bir karar alınmasının daha uygun olacağı yönünde bir görüş ortaya koymuştu.⁴² Bu şekilde savaş sırasında işlenen tüm suçları içine alan bir genel af ilan edilmesinin hukuk ve adalete

⁴¹ Tekfurdağı Divan-ı Harbi Örfi Reisi Mirliva Servet’ten Harbiye Nezaretine gönderilen 23 Eylül 1329 (6 Ekim 1913) tarihli yazı, **BOA. BEO** 4224/316763; Harbiye Nezareti’nden Sadaret’e gönderilen 1 Teşrin-i Evvel 1329 (14 Ekim 1913) tarihli yazı, **BOA. BEO** 4224/316763; Polis Müdür-i Umumisinden Dahiliye Nezareti’ne gönderilen 23 Eylül 1329 (6 Ekim 1913) tarihli yazı, **BOA. DH.SYS** 112-26/69.

⁴² Bab-ı Ali Hukuk Müşavirliği’nin 1 Teşrin-i Evvel 1329 (14 Ekim 1913) tarihli yazısı, **BOA. BEO** 4224-316763.

uygun olmayacağına anlaşılmamasıyla Meclis-i Vükelâ'da, Divan-ı Harb-i Örfilerde görülen davaları ve verilen hükümleri tetkik etmek amacıyla bir komisyon kurulmasına ve bu komisyonun hemen Trakya'ya gönderilmesine karar verildi.⁴³

İlan edilecek affın kapsamını belirlemek için mahallinde araştırma yapılmasına ihtiyaç duyuluyordu. Çünkü Divan-ı Harplerde yargılanan kişilerle alâkalı hazırlanmış tam bir liste yoktu. Ayrıca suçlulara verilen cezalara bakılarak, kimlerin af kapsamı dışında kalacağına karar vermek güçtü. Bundan dolayı Edirne, Tekirdağ ve Kilitbahir Divan-ı Harb-i Örfilerindeki davaları tetkik etmek için 22 Ekim 1913'te Mahkeme-i Temyiz Azasından Asım Bey ile Garb Ordusu Divan-ı Harb Reisi Mirliva Ahmet Tevfik Paşa'dan oluşan bir komisyon kuruldu. Komisyonun göndereceği raporları incelemek üzere merkezde, Dâhiliye Nezareti Müsteşarı Ali Münif Bey, Divan-ı Harb-i Örfi Reis-i Sabıki Mirliva Tevfik Paşa, Bâb-ı Âli Hukuk Müşaviri Reşit Bey ve Adliye Nezareti Umur-ı Cezâiye Müdürü Mazhar Beylerden oluşan bir komisyon kuruldu.⁴⁴ Böylece her iki komisyonda yapılacak çalışmalardan ve Divan-ı Harplerde görülen davaların tasnif edilmesinden sonra genel af ilan edilecekti⁴⁵. Aynı şekilde Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında imzalanan Atina Antlaşması'yla genel af ilan edilmesi gündeme gelince, İzmir Divan-ı Harb-i Örfisindeki davaları tetkik etmek üzere 10 Aralık 1913'te yine Asım Bey ile Tevfik Paşa görevlendirilmiş,⁴⁶ merkezde de Adliye ve Evkaf Nazırları ile Şura-yı Devlet Reisinden oluşan bir encümen kurulmuştu⁴⁷.

Asım Bey ve Tevfik Paşa Trakya'ya giderek Divan-ı Harb-i Örfilerde görülen davaları incelediler. Yaptıkları incelemeler neticesinde Sadaret'e gönderdikleri raporlarında; Bulgar istilası zamanında husumete dayalı ve

⁴³ Sadaret'ten Dahiliye, Harbiye, Hariciye, Adliye Nezaretlerine gönderilen yazı, 9 Teşrin-i Evvel 1329 (22 Ekim 1913), **BOA. BEO** 4224/316763.

⁴⁴ Sadaret'ten Dahiliye Nezareti'ne gönderilen yazı, 9 Teşrin-i Evvel 1329 (22/10/1913), **BOA. DH.SYS**, 112-26/69; Mahkeme-i Temyiz azasından Asım Bey'e yüz kuruş yevmiye ile maaşı nisbetinde harcırah verilmesine karar verilmişti. Sadaret'ten Dahiliye Nezareti Celilesine gönderilen 20 Teşrin-i Evvel 1329 (2 Kasım 1913) tarihli yazı, **BOA. DH.SYS** 112-26/69; Asım Bey ve Tevfik Paşaların harcırah ve yevmiyelerinin hazinece verileceğine dair Meclis-i Vükela kararı, 6 Teşrin-i Sani 1329 (19 Kasım 1913), **BOA. Meclis-i Vükelâ** (bundan sonra **MV**) 182/31; **BOA. BEO** 4224/316763.

⁴⁵ Sadaret'ten Dahiliye Nezareti'ne gönderilen yazı, 20 Teşrin-i Evvel 1329 (02 Kasım 1913), **BOA. DH.SYS**, 112-26/69.

⁴⁶ Meclis-i Vükela'nın 27 Teşrin-i Sani 1329 (10 Aralık 1913) tarihli kararı, **BOA. MV**, 183/13.

⁴⁷ Meclisi Vükela'nın 25 Kanun-u evvel 1329 (07 Ocak 1914) tarihli kararı, **BOA. MV**, 184/23.

menfaat elde etmek amacıyla işlenen suçların savaşa ve savaşın neticesi ile bir alâkası olmadığı için bu suçları işleyen kişiler ile savaş sırasında orduâ bulduğu mevkiden firar eden ve düşmana katılan askerlerin aftan istisna tutulmalarını, siyasi suçların yanında adi suçlar işleyen kişilerin siyasi suçları affedilse bile işledikleri adi suçlardan dolayı adliyeye sevklerinin gerektiğini belirttiler.⁴⁸ Söz konusu rapor değerlendirilmek üzere 17 Aralık 1913'te Adliye, Evkaf Nazırları ve Şura-yı Devlet Reisinden oluşacak bir encüme havale edildi.⁴⁹ Yapılan bu çalışmalar neticesinde 31 Aralık 1913'te Meclis-i Mahsus'da Tevfik Paşa ile Asım Bey'in raporlarında belirttikleri savaşa ilgisi olmayan suçların tecavüz ve fiil-i şeni olduğuna karar verilerek diğer suçların ilan edilecek olan genel af (aff-ı umumi) kapsamına alınmasına karar verildi.⁵⁰ 1 Ocak 1914 tarihli şu İrade-i Seniyye ile de Meclis-i Mahsus'un kararı onaylanarak Balkan Savaşı'nda Bulgaristan'la ile yapılan savaşta suç işleyenlerden ırza saldırı ile fiil-i şeni suçları dışında işlenen tüm suçlar "vaka-yi siyasiye" kabul edilerek hukuk-ı şahsiye davaları baki kalmak üzere affedildi.⁵¹

İrade-i Seniyye Suretidir

Bulgar muhârebesi esnâsında menâtık-ı harbiyede ika'-ı cerâim edüb Edirne Tekfurdağı ve Kilidbahir divân-ı harblerince mahkûm ve maznun ve esâmisi merbut altı kıt'a defterde muharrer bulunan eşhâsın mürtekb oldukları cerâimden ahvâl-i harbiye ile münâsebeti görülemeyen hetk-i ırz ve fi'l-i şeni' cürmlerinden dolayı cihet-i adliyece muktezâ-yı kanûnîsi icrâ olunmak ve hukûk-ı şahsiye da'vâları bâkî kalmak üzere cerâim-i sâirelerinden dolayı afları Meclis-i Vükelâ kararıyla tensîb edilmiştir.

Bu İrade-i Seniyyenin icrâsına Harbiye, Dâhiliye ve Adliye Nazırları me'mûrdur.

19 Kanun-ı Evvel 1329

Mehmed Reşad

⁴⁸ Garb Ordusu Divan-ı Harbi Reisi Mirliva Tevfik ve Mahkeme-i Temyiz azasından Asım Bey'in Sadaret'e gönderdikleri 28 Teşrin-i Sani 1329 (11 Aralık 1913) tarihli yazı, BOA. İrade Meclisi Mahsus (bundan sonra İMMS), 176-1332 S-66

⁴⁹ Meclis-i Vükelâ'nın 4 Kanun-ı Evvel 1329 (17 Aralık 1913) tarihli kararı, BOA. MV, 183-36.

⁵⁰ Meclis-i Mahsus'un 18 Kanun-ı Evvel 1329 tarihli kararı, BOA. İMMS, 176/1332 S-66.

⁵¹ İrade-i Seniyye Suretidir, 19 Kanun-ı Evvel 1329 (1 Ocak 1914), BOA. DH.EUM.EMN, 51/16.

Görüleceği üzere İrade-i Seniyye Bulgar savaşıyla alâkalı çıkmıştı. Böyle olmasına rağmen af kapsamına alınanlar sadece Osmanlı Bulgarları değildi. İrade'de herhangi bir unsur ismi ifade edilmiyordu. Yani Trakya'da gerçekleşen Bulgar savaşında, Osmanlı Devleti aleyhine faaliyette bulunan Bulgarlar, Ermeniler ve Rumlar af kapsamına alınmıyordu.

Balkan Savaşı'nda gerçekleşen Yunan savaşıyla alâkalı ayrı bir değerlendirme yapılmıştı. Bu, adalara giderek Yunan ordusuna katılan, Yunanlara casusluk yapan, Batı Anadolu sahillerinden adalara geçerek çeteler kurarak oralardaki Müslüman ahaliye saldıran Rumların durumlarıyla alâkalı bir değerlendirmeydi. Savaş sırasında bu suçları işleyen en Rumlar ve Ermenilerden yakalanabilenler İzmir'deki Divan-ı Harb-i Örfide yargılanıyorlardı. Trakya'daki Divan-ı Harb-i Örfilerde görülen davaları inceleyen Tevfik Paşa ile Asım Bey, Yunanistan'la Atina Antlaşması imzalandıktan sonra aynı şekilde İzmir Divan-ı Harbindeki davaları tetkik etmişlerdi. Yapılan incelemeler neticesinde İzmir Divan-ı Harbinde görülen davalardan Sakız adasının Yunanlar tarafından işgalinde askeri kıtasından firar ederek Yunan ordusuna iltihak eden bir şahıs dışında af kapsamına giren dava sayısının 25 olduğunu bildirmişlerdi.⁵² Meclis-i Vükelâ'da bu raporun Adliye ve

⁵² Garb Ordusu Divan-ı Harb Reisi Mirliva Tevfik Paşa ve Mahkeme-i Temyiz azası Asım Beyi'in Sadaret'e gönderdiği yazı, 17 Kanun-ı Evvel 1329 (30 Aralık 1914) BOA. İMMS 176/1332 S-67. Hazırlanan cetvele göre ilan edilecek afla tahliye edilecek kişiler ve işledikleri suçlar şu şekildeydi: Ayvalıklı Hralambo, Rum, Selanik'de düşman ordusuna iltihak ve zabitan-ı askeriyeyi katli; Manısalı Hralambo oğlu Yorgi, Rum, Midilli'de Yunan askeri ve eşkiyasına iltihak, ahali-i İslamiye'den yedi nefer katli mezalim vesair; İstanbullu Nikola Miltiyadi, Rum, Selanik'de Yunan askerine iltihak; Midillili Anderiya oğlu Espiro, Rum, Midilli'de Yunan askeriyle beraber müsellehan ahali-i İslamiye'ye mezalim; Uralı Hacı Yani, Rum, Sakız'da Yunan askerine iltihak ve harbe iştirak; Meis adalı Hristo Panayot, Rum, Yunan ordusuna iltihak ahaliyi katli; Sömbekili Nikola Yani, Rum; Sömbekili Panara, Rum; Bergamalı olub Midilli'de mukim Sava oğlu Koti, Rum, gayrimüslim efradı askeriyesinin firarlarını teshil ve Yunan ordusuna erzak nakli; Midilli'nin Eferonda karyesinden Yorgi veledi Ligor Keşidi, Rum, Midilli'nin istilasında İslamlar aleyhine mezalim, yağma, katli; İzmir'de Karataş'da mukim taşçı esnafından Kayserili Artin oğlu Parihi, Rum, Dedeğağaç Bulgar ordusuna iltihak, katli, mezalim vesair ika'ı; Diyarbakırlı Pedros Eblahet, Ermeni, Kavala'nın istilasında Bulgar eşkiyasıyla birleşerek mezalim; Diyarbakırlı Mıgırdiç Mardiros, Ermeni; Diyarbakırlı Minas Bugos, Ermeni; Diyarbakırlı Zaven Hoçvin, Ermeni; İzmir'in Ayayorgi mahallesinden tütün amelesinden Anderiko oğlu Yorgi, Rum, Kavala'da Bulgar askerine iltihak; Sirozlu Apostol nam diğer Hristo, Rum, Siroz'un Bulgarlar tarafından işgalinde eşkiyaya iltihak; Menemen'in Aliağa çiftliği ahalisinden olub Sisam'da sakin Kasab oğlu Pandeli veledi Dimitri, Rum, Midilli'nin işgalinde çeteye iltihak ve istimali silah; Tireli Mihal oğlu Nikola, Rum, çeteye riyaset ve istimali silah; Doktor Kostantin oğlu Hristo Papanoplu, Rum, çeteye iltihak ederek

Evkaf Nazırları ile Şurayı Devlet Reisinden oluşacak encümende değerlendirilmesine karar verildi.⁵³ Yapılan değerlendirmeler neticesinde 11 Ocak 1914'te Meclis-i Vükela'da Sakız'ın istilasını esnasında askeri kıtasından firar ederek düşmana iltihak eden bir şahıs dışında diğerlerinin affedilmesine karar verildi.⁵⁴ Ancak aynı gün Meclis-i Mahsus'ta alınan kararda⁵⁵ ve iki gün sonra çıkan İrade-i Seniyye'de düşmana iltihak suçu da af kapsamına alınarak sadece fiil-i şeni ve ırza saldırı suçunu işlemiş olan iki kişinin, Konstantin oğlu Kapdan Vasil⁵⁶ ile Linnili İstirati oğlu Menro'nun dışında diğerlerinin affedilmesine karar verildi.⁵⁷ Askeri kıtasından firar ederek düşman ordusuna katılan kişilerle alâkalı Meclis-i Vükela'da alınan kararın daha sonradan değiştirilmesinin sebebi, biraz sonra da üzerinde duracağımız gibi yöneticilerin bu suçun af kapsamına alınıp alınmaması konusunda net bir karara varamamalarıydı.

Hükümet bu dönemde ayrıca Edirne Vilayeti dahilindeki hapisanelerde yatan veya Bulgar askerleri tarafından hapisanelerden tahliye edilen veya Trakya geri alındıktan sonra Osmanlı askerleri tarafından başka yerlere

---

müsademata iştirak ve icra-yı tababet etmek; Midilli'nin Estepese karyesinden olub Bergama'da sakin Sava oğlu Lefter, Rum, Midilli'nin işgali üzerine düşman hizmetini deruhde ve nehb; Zaraka Ligor oğlu Todor, Rum, garete iştirak; Sakızlı Kostantin Nikola, Rum, Sakız'ın işgalinde çeteye iltihak; Kostantin oğlu Kapdan Vasil, Rum, çeteye iltihakla ırza tariz ve ahz ve gasba iştirak; Linnili İstirati oğlu Menro, Rum, çeteye iltihakla istimali silah ve katl ve henk-i ırz ve nehb ve garet.

⁵³ Meclis-i Vükela'nın 25 Kanun-u evvel 1329 (07 Ocak 1914) tarihli kararı, **BOA. MV**, 184/23.

⁵⁴ Meclisi Vükela'nın 29 Kanun-u evvel 1329 (11 Ocak 1914) tarihli kararı; **BOA. MV**, 184/30.

⁵⁵ Meclis-i Mahsus'un yazısı, 29 Kanun-ı Evvel 1329 (11 Ocak 1914), **BOA. İMMS** 176/1332 S-67.

⁵⁶ Bergama Kazasına tabi Dikili nahiyesi ahalisinden ve tebaa-i Osmaniden olan Kapdan Kostanti oğlu Vasil Yunanların Midilli'yi işgallerinde adada teşkil edilen çeteye silahlı bir şekilde katılmasından ve Devlet-i Aliye aleyhine silah kullanmasından ve İslam ahaliye saldırmamasından ve mezalim yapmasından dolayı yapılan yargılama neticesinde İzmir Divan-ı Harbi Örfisi tarafından idama çarptırılmış ve bu ceza 6 Mart 1913'te onaylanmıştı. Sadaret'ten Harbiye Nezareti'ne gönderilen yazı, 25 Mart 1329 (7 Nisan 1913), **BOA. BEO**, 4161/312051; Sadaret'ten Harbiye Nezareti'ne gönderilen yazı, 2 Mart 1329 (15 Mart 1913), **BOA. BEO**, 4154/311486.

⁵⁷ İrade-i Seniyye sureti, 31 Kanun-ı Evvel 1329 (13 Ocak 1914), **BOA. İMMS** 176/1332 S-67.

nakledilmiş olan tutuklu ve hükümlülerin de ilan edilen affa dahil edilerek şahsi davaları baki kalmak üzere affolunmalarına karar vermişti.⁵⁸

Genel Affin Uygulanması

1914'ün Ocak ayı gibi yayımlanan İrade-i Seniyyeler ile Divan-ı Harblerde savaş sırasında işlediği suçlardan dolayı tutuklu ve hükümlü bulunan Ermeniler, Bulgarlar ve Rumlar af kapsamına alındılar ve kısa süre içerisinde tahliye edilmeye başlandılar.⁵⁹ Ocak ayında başlayan tahliyeler haziran ayına kadar devam etti. Bu kadar bir süre almasının nedenlerinden birisi Trakya'daki ve İzmir'deki Divan-ı Harblerde incelemeler yapmak üzere gönderilen heyetin affedilecek kişilerle alakalı hazırladıkları defterlerin eksik olmasıydı.⁶⁰ Defterlerde isimleri olan kişiler tahliye ediliyorlardı. Listelerde isimleri olmayan kişiler ise yetkili makamlara başvurarak kendilerinin de tahliye edilmelerini istiyorlardı. Yetkililer bu kişilerin durumlarını değerlendirerek af kapsamına dahil olanları tahliye ediyorlardı.⁶¹ Bazı durumlarda ele geçirdiği topraklarda Müslümanlara genel af uygulamakta tereddüd gösteren⁶² Bulgaristanve

⁵⁸ İrade-i Seniyye sureti, 14 Kanun-ı Sani 1329 (27 Ocak 1914), **BOA. İMMS** 175/1332 S-8. Sadaret'ten Adliye Nezareti'ne gönderilen yazı, 15 Kanun-ı Sani 1329 (28 Ocak 1914), **BOA. BEO** 4253-318965.

⁵⁹ Edirne Vilayetinden Dahiliye Nezaretine gönderilen 5 Kanun-ı Sani 1329 (18 Ocak 1914) tarihli yazı, **BOA. İMMS** 181/1332 R-92.

⁶⁰ Dahiliye Nezareti'nden Sadaret'e gönderilen yazı, 5 Şubat 1329 (18 Şubat 1914), **BOA. İMMS** 182/1332 Ca-56; Trakya'da affedilecek kişilerle alakalı incelemeler yapan heyet içerisinde 460'in üzerinde isim bulunan 6 parça defter tanzim etmişlerdi. Garb Ordusu Divan-ı Harbi Reisi Mirliva Tevfik ve Mahkeme-i Temyiz azasından Asım Bey'in Sadaret'e gönderdikleri 28 Teşrin-i Sani 1329 (11 Aralık 1913) yazı, **BOA. İMMS**, 176-1332 S-66.

⁶¹ İrade-i Seniyye sureti, 8 Şubat 1329 (21 Şubat 1914), **BOA. İMMS** 178/1332 Ra-54; Sadaretten Dahiliye Nezaretine gönderilen yazı, 12 Kanun-ı Sani 1329 (25 Ocak 1914), **BOA. BEO** 4252/318887; Dahiliye Nezaretinden Dersaadet Merkez Kumandanlığına gönderilen yazı, 9 Kanun-ı Sani 1329 (22 Ocak 1914), **BOA. DH.EUM.EMN** 49/9; İrade-i Seniyye sureti, 18 Şubat 1329 (3 Mart 1914), **BOA. İMMS** 181/1332 R-92; İrade-i Seniyye sureti, 8 Şubat 1329 (21 Şubat 1914), **BOA. İMMS** 178/1332 Ra-54; Sadaret'ten Harbiye, Adliye ve Dahiliye Nezaretlerine gönderilen yazı, 9 Şubat 1929 (22 Şubat 1914), **BOA. BEO** 4261/319559.

⁶² Yunanistan'ın bir çok Osmanlı askerini ve zabitanı esir muamelesi yaparak hapislere attığı, on beş seneye mahkum ettiği ve bu kişilerin bir seneden fazla bir zamandır zindanlarda hapis olduğu ile alakalı bkz: Sadaret'ten Adliye ve Dahiliye Nezaretlerine gönderilen yazı, 20 Kanun-ı Sani 1329 (2 Şubat 1914), **BOA. BEO** 4255/319117; Hükümet barış antlaşmasının genel affı konu edinen üçüncü maddesi uyarınca Yunan hükümeti tarafından mahkum edilen kişilerin tahliye edilmesi için Yunan hükümeti nezdinde girişimlerde bulunuyordu. Adliye

Yunanistan savaşta kendilerine yardım etmiş olanların tahliye edilmeleri için devreye giriyordu.⁶³ Bu devletler hapisanelerindeki Müslümanların serbest kalabilmesi için İttihat ve Terakki'nin kendi dindaşlarını serbest bırakmasını şart koşuyorlardı.⁶⁴ Ayrıca Fener Rum Patrikhanesi de tutuklu ve hükümlü Rumların serbest bırakılması için çoğu zaman devreye giriyordu.⁶⁵ Hükümet genel af kapsamına giren kişilerle alâkalı yapılan başvuruları değerlendiriyor, işledikleri suçlar af kapsamında olan kişileri tahliye ediyordu. Ancak işledikleri suçlar af kapsamı dışında kalan kişilerle alâkalı başvurular sonucu değıştirmiyor, o kişiler hakkında ceza kanundaki hükümler uygulanıyordu.⁶⁶

Hükümet 1913'ün Ocak ayından itibaren Balkan Savaşı'nda Bulgar ve Yunan orduları ile işbirliği yapmış olan ve Osmanlı Devleti'nin savaşta yenilmesini sağlamak amacıyla her türlü fenalığı yapmaktan geri durmamış olan yerli Bulgar, Ermeni ve Rumlardan tespit edilebilen kişilerden tecavüz ve fiil-i şeni suçlarını işleyenlerin dışında kalanları tahliye etmeye başlamıştı. Ancak böyle olmasına rağmen yine de kimlerin aftan istifade edip kimlerin edemeyeceği konusunda net bir karara varılmış değildi. Bu kararsızlık 16 Nisan 1914'te Af Kanunu çıkarılıncaya kadar hatta kanunun yayımlanmasından sonra da devam edecekti. Yani hükümet, bir yandan imzaladığı antlaşmaların sorumluluklarını yerine getirmek zorundaydı. Diğer yandan ilan edeceği afla halk arasında ayrımcılığa ve tefrikaya izin vermeden birlik ve beraberliği

---

Nezaretinden Sadaret'e gönderilen yazı, 9 Mart 1330 (22 Mart 1914), **BOA. BEO** 4271/320265; Sadaret'ten Hariciye Nezaretine gönderilen yazı, 12 Şubat 1329 (25 Şubat 1914), **BOA. BEO**, 4263/319673.

⁶³ Bulgar sefaretı Edirne Uzunköprü hapisanelerinde bulunan 100'e yakın Bulgar mahkum bulunduğunu ve bunların İstanbul Antlaşmasının 6. Maddesinin istifade etmelerinin gerekli olduğunu bildirmiştir. Yapılan tetkikler neticesinde de bu 100 kişiden sadece 15'inin aftan yararlanabileceklerine karar verilmiştir. Dahiliye Nezaretinden Sadaret'e gönderilen yazı, 1 Şubat 1329 (14 Şubat 1914), **BOA. İMMS** 178/1332 Ra-54; 18 Şubat 1914'te Meclis-i Mahsus'ta bu 15 kişinin affedilmesine karar verilmiştir. 5 Şubat 1329 (18 Şubat 1914) **BOA. İMMS** 178/1332 Ra-54. Yunan Sefareti'nin Teodor Mavridis'in tahliyesi hakkındaki 29 Kanun-ı Sani 1329 (11 Şubat 1914) tarihli tavriri için bkz: **BOA. Hariciye Nezaretı Hukuk Müşavirliği İstişare Odası** (bundan sonra **HR.HMS.İŞO**) 39/17.

⁶⁴ Dahiliye Nazırının yazısı, 19 Mart 1329 (1 Nisan 1913), **BOA. İMMS** 181/1332 Ca-3

⁶⁵ Dahiliye Nezaretinden Konya Vilayetine gönderilen 23 Kanun-ı Sani 1329 (5 Şubat 1914) tarihli yazı, **BOA. Dahiliye Nezaretı Kalemi Mahsus Müdüriyeti** (bundan sonra **DH.KMS**) 14/33.

⁶⁶ Sadaret'ten Harbiye Nezaretine gönderilen 16 Mart 1330 (29 Mart 1914) tarihli yazıda; İzmir Divan-ı Harbi tarafından idama mahkum edilen Kostanti oğlu Kapdan Vasil, İstirati oğlu Menro, Anderiko oğlu Yorgi, Mihail oğlu Kasab Pandeli hakkında divan-ı harb mazbataları muamele-i lazımlerinin ifa olunması istenmişti. **BOA. BEO** 4272/320353.

sağlamak zorundaydı. Bir başka açıdan adalete güveni tesis etmeliydi. Son olarak da her türlü fenalığı yapmaktan geri durmayan kişilerin affedilip serbest bırakılmasının öncelikle Trakya'nın daha sonra da Batı Anadolu'nun güvenliğini ne şekilde etkileyeceğini hesap etmek zorundaydı. Tüm bunların yanında özellikle Yunanistan'la Osmanlı Devleti arasındaki siyasi gelişmeler affın uygulanışını etkileyen ayrı bir değişkendi ve hükümet iki ülke arasındaki gelişmeleri ve orada hapse atılan ve tahliye edilmeyen Müslümanlarla alâkalı gelişmeleri göz önünde bulundurmaya zorundaydı. Belirttiğimiz tüm bu etkenler hükümetin affın uygulanmasındaki tavrını ve atacağı yeni adımları şekillendirecekti.⁶⁷

1914'ün Ocak ayında ilan edilen genel affa sadece ırza saldırı ve fiil-i şeni suçlarını işleyenler af kapsamı dışında bırakılmıştı. Trakya'ya gönderilen heyet yaptığı incelemeler neticesinde savaşla alakası olmayan bu iki suçun dışında bir de savaş sırasında askeri birliklerinden firar ederek düşman ordusuna katılan kişilerin de afftan istisna tutulmaları yönünde görüş bildirmişlerdi. Ancak ne Meclis-i Vükela ve Meclis-i Mahsus kararlarında ne de Padişah iradesinde bu konu hiç ifade edilmemişti. Yani affı ilan eden İrade-i Seniyyeye göre Osmanlı askeri olup da firar ederek Bulgar ordusuna ilhak edenler de affedilmişti. Böyle olmasına rağmen yöneticiler bu durumda olan kişilerin afftan yararlanmaları konusunda net bir karara varmış değillerdi. Çünkü İrade-i Seniyyenin yayımlandığı ocak ayından sonra af kanunu yayımlanıncaya kadar geçen zaman içerisinde bu konu ilgili kurumlarca çok kereler tartışılmaya devam etti. Görüş bildiren kurumlar, Merkez Kumandanlığı, Bab-ı Ali Hukuk Müşavirliği ve af işiyle iştigal etmek üzere oluşturulan heyet, genel olarak ordunun mağlubiyetinde etkileri olan bu kişilerin af kapsamı dışında tutulmasının gerekli olduğunu düşünüyorlardı. Hatta bunlarla birlikte devlet mallarına zarar veren kişilerin de affın dışında tutulmasını istiyorlardı. Aslında Gayrimüslimler tarafından savaşta işlenen onca suça ve gerçekleştirilen onca fenalığa karşın tecavüz ve fiil-i şenin dışında tüm suçların affedilmiş olması kimseyi memnun etmemişti. Hukukçular özellikle savaşın başlamasından Bulgar işgalinin tesis edilmesine kadar olan zamanla, işgalin tesisinden sonraki zamanı birbirinden ayırmanın gerekli olduğunu ve geçici Bulgar idaresinin kurulduğu

⁶⁷ Savaş sırasında Batı Anadolu çevresinden kendisine yardım eden Rumların tahliye edilmesi için hükümete baskı yapan Yunanistan barış antlaşması gereğince hapisanelere attığı Müslümanları tahliye etmesi gerekirken buna yanaşmıyordu. Dahiliye Nezareti'nden Sadaret'e gönderilen tahrirat 9 Kanun-ı Sani 1329 (22 Ocak 1914), **BOA. DH.KMS**, 13/29.

dönemde işlenen suçların siyasi suç olarak değerlendirilmeyerek af kapsamı dışında tutulmasının doğru olacağını düşünüyorlardı. Fakat çıkarılacak kanunda böyle bir ayrımı ifade etmenin zor olduğunu, böyle yapılırsa dışardan tepkilerin geleceğini de iyi biliyorlardı. Ancak yine de kanun metninde böyle bir ayrım yapılmasının olabirliğini araştırıyorlardı.⁶⁸ Sadaret özellikle askeriye devlet mallarını çalan, zimmete geçiren veya vazifesini suistimal ederek malların mahvına sebep olan kişilerle Osmanlı ordularının yenilmesinde etkisi olanların aftan muaf tutulmaları konusunda görüş bildirmesini istiyordu. Askeriye ise bu durumda olan kişileri aftan muaf tutmanın çok da mümkün olmadığını yine de düşman ordusuna iltihak eden askerlerle alâkalı kendilerinden görüş sunulması isteniyorsa, o zaman bu kişilerin ırk ve mezheb itibariyle kimler olduklarının ve mağlubiyetteki etkilerinin ne şekilde gerçekleştiğinin, gerçekleştirdikleri katillerde sahip oldukları milliyet duygusunun ne derece etkin olduğunun örneklerle ortaya konulmasının gerekli olduğunu bildiriyordu.⁶⁹

Bu konular af kanun taslağını hazırlamak üzere oluşturulan heyet tarafından da enine boyuna tartışılıyordu. Bu heyet de ordunun mağlubiyetinde etkisi olan askerlerin affedilmelerinin memleketin selameti ve ordunun intizam ve inzibatı açısından tehlike oluşturacağını düşünüyordu. Hatta heyetin hazırladığı raporda ifade edildiğine göre, Yunanistan'la ve Bulgaristan'la antlaşmalar imzalandığı sırada bu durumda olan kişilerin affın dışında tutulması kararlaştırılmıştı. Heyete göre affın dışında kalması gerekenlerden ikincisi, memuriyetini kötüye kullanan ve suç işleyen kişilerdi. Heyet daha önce yayımlanan İradei Seniyyelerle affın dışında tutulan tecavüz ve fiil-i şeninin aynı şekilde affın dışında tutulmaya devam edilmesinin gerekli olduğunu düşünüyordu. Heyet ayrıca aftan yararlanarak serbest kalacak kişilerle alâkalı, bu kişilerin memleketlerine dönmeleri ile öldürdükleri kişilerin yakınları tarafından intikam saldırılarına uğramalarının muhtemel olduğunu ve bu durumun memleketin asayişini bozacağını ifade etmişti. Bundan dolayı da hem bu kişilerin can güvenliklerinin sağlanması hem de memleketin asayişinin bozulmaması için, aftan yararlanarak tahliye olan kişilerden memleketlerine dönmeleri tehlikeli olanların başka uygun yerlerde ikamet ettirilmesinin gerekli

⁶⁸ Muahede-i ahira mucibince aff-ı umumi tatbikatı, Merkez Kumandanlığının yazısı, 11 Şubat 1329 (24 Şubat 1914) BOA. HR.HMŞ.İŞO 39/17.

⁶⁹ Muahede-i ahire mucibince aff-ı umumi tatbikatı , Merkez Kumandanlığı, BOA. HR.HMŞ.İŞO 39/18.

olduğunu düşünüyordu. Bu gereklilikten dolayı da hazırladıkları kanun metnine bu kapsamda bir madde ilave etmişti.⁷⁰

Yapılan tüm bu çalışmalar neticesinde 16 Nisan 1914'te Af Kanunu yayımlandı. Kanunun içeriği şu şekildedir:⁷¹

1. Madde: Kendileriyle muahedat-ı sulhiye mün'akid devletlerle hükümet-i seniyye arasında cereyan etmiş olan ahval-i harbiyeye münasebatdar ceraim-i siyasiye erbabı Edirne Vilayeti ve Çatalca Sancağı dahilinde 10 Temmuz 1329 tarihine kadar ika' edilen ceraim-i adiyeye mürtekipleri af olunmuştur.

2. Madde: Hetk-i ırz ve fi'l-i şeni' cürmlerini ika' edenler afdan müstesnadır.

3. Madde: İşbu affin hukuk-ı şahsiye davalarına tesiri yoktur.

4. Madde: İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren mer'iy'ül icradır.

5. Madde: İşbu kanun icrasına Harbiye, Dâhiliye ve Adliye Nazırları memurdur.

İşbu layiha-i kanuniye Meclis-i Umumiye'nin küşadında kanuniyeti teklif olunmak üzere muvakkaten mer'iyete vaz'ına ve kavanin-i devlete ilavesini irade eyledim.

Mehmed Reşad

3 Nisan 1330

Görülebileceği üzere her ne kadar kanunun hazırlanması safhasında çok farklı görüşler ileri sürülmüş olsa da af kanunu daha önce yayımlanan İrade-i Seniyyelerden farklı değildi. Hükümet ocak ayından itibaren ırza saldırı ve fiil-i şeni dışında özellikle savaşta Osmanlı ordusundan firar ederek karşı tarafın ordusuna katılan ve Osmanlı ordusunun yenilmesinde etki ve tesirleri olan kişilerin affin dışında nasıl tutulacağıнын yollarını aramış, af kanunu taslağını hazırlayan heyet bu yolda bir kanun metni hazırlamış ama yine de heyetin hazırladığı bu metin tadil ve tashih edilerek bu kişiler affin dışında tutulacaklar arasına alınmamıştı. Aynı şekilde heyetin affin dışında tutulması yönünde görüş bildirdiği kişilerden memuriyetini suistimal edenler de kanun metninde ifade

⁷⁰ Harbiye Divan-ı Harbi azasından Yüzbaşı, Umur-ı Cezaiye Müdürü, Umur-ı Hukukiye Müdürü, Emniyet-i Umumiye Müdürü, Bab-ı Ali Hukuk Müşaviri, Dersadet Cinayet Mahkeme Reisi imzalı 23 Mart 1330 (5 Nisan 1914), BOA. İMMS 182/1332 Ca-56.

⁷¹ Layiha-i Kanuniye, 3 Nisan 1330 (16 Nisan 1914), BOA. İMMS 182/1332 Ca-56.

edilmemişti. Kanun daha önceki İrade-i Seniyyelerde affin dışında bırakılan iki suçun dışındaki tüm suçları af kapsamına dahil ediyordu. Yani hükümet ordunun yenilmesinde etkisi olan asker firarilerinin affedilmesine hiç de razı değilken ilginç bir şekilde yayımlanan kanunla bu kişileri affediyordu. Halbuki af kanunu taslak metnini inceleyen Meclis-i Mahsus askeri suçların af kapsamı dışında kalmasının gerekli olduğuna karar vermişti.⁷² Ancak buna rağmen kanun metninde askeri suçlar ifade edilmemişti.

Kanunun taslak metninden çıkarılan bir diğer husus heyetin, afla tahliye olacak kişilerin memleketlerine dönmelerinin hem kendi can güvenliklerini tehlikeye atacağından hem de çıkacak olayların memleketin asayişinin bozulmasına neden olacağından dolayı memleketlerine dönmeleri sakıncalı olan kişilerin başka yerlerde iskân ettirilmesi ile alakalı maddeydi. Heyetin hazırladığı taslak metinde böyle bir madde bulunuyordu. Ancak görüleceği üzere yayımlanan kanunda bu yönde bir madde veya bir ifade bulunmamaktadır. Af kanununda dikkati çeken bir diğer önemli husus kanun metninde sadece Edirne Vilayeti ve Çatalca Sancağı dahilinde işlenen suçların ifade edilmiş olmasıdır. Halbuki savaş sırasında İzmir ve çevresinde Rumlar başta olmak üzere Bulgarlar ve Ermeniler Ege adalarını işgal eden Yunan ordularına destek vermişler, adalara geçerek Müslüman ahaliye karşı her türlü suçu işlemişlerdi. Bunlardan yakalananlar İzmir Divan-ı Harb-i Örfisinde yargılanıyordu.

Yayımlanan Af Kanunu metninden hükümetin Balkan Savaşı'nın başlamasından Trakya'nın geri alındığı 23 Temmuz 1913'e kadar geçen zaman içerisinde Edirne Vilayeti ve Çatalca Sancağı dahilinde Gayrimüslimler tarafından işlenen suçlardan ırza saldırı ve fiil-i şeni dışındaki tüm suçların affedildiği anlaşılmaktadır. Ancak görünüşte böyle olmasına karşın hükümetin uygulamasının farklılık arzettiği görülmektedir. Yani hükümet bu aylarda Yunanistan'la yeni bir savaşın eşiğine gelinmiş olunmasının da etkisiyle kanun metninde ifade edilmemiş olsa da devlet ve ahali aleyhine işlenen daha bir çok suçu af kapsamı dışında telakki ediyor ve affetmek istemiyordu. İfade etmek gerekir ki hükümetin bu tavrı kendi hazırladığı Af Kanununa aykırı bir durumdu. Ancak hükümete göre; Yunanistan'la yeni bir savaşın gündeme geldiği bu dönemde bu ayrıntı çok da önemli değildi veya şayet iki devlet

⁷² Meclis-i Mahsus'un 2 Nisan 1330 (15 Nisan 1914) tarihli kararı, BOA. İMMS 182/1332 Ca-56.

arasında yeni bir savaş çıkarsa böyle davranmak zaten ülke güvenliği açısından faydalı olacaktı; çünkü devletin en zor zamanında hıyanetleri ortaya çıkan bu kişilerin bundan sonra devlete sadık olacaklarına inanmak mümkün değildi.

Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasındaki ilişkiler 1914'ün başlarından itibaren iyice bozulmuştu. Yunanistan ele geçirdiği yerlerdeki Müslümanları göç ettiriyordu. Savaşın başından beri devam eden Müslüman göçü Osmanlı Devleti'nin tepkilerine rağmen ne iki devlet arasında ne de uluslararası alanda ciddi bir soruna dönüşmemişti. Ancak yaşanan Müslüman göçüne karşı 1914'ün Nisan ayında Trakya'daki Rumlar Yunanistan'a göç etmeye başlayınca iki devlet karşı karşıya geldi ve ciddi anlamda savaş hazırlıkları yapmaya başladılar. İlişkilerin bu denli gerilmesi ve birkaç ay önce imzalanan barış antlaşmasından sonra şimdi bir kere daha iki devlet arasında barıştan ziyade savaş konuşulur hale gelmesi hükümetin affın uygulanmasındaki tavrının da değişmesine neden olmuştu.⁷³

Bu tavır değişikliğini en net şekilde Talat Paşa'nın 18 Şubat 1914'te gönderdiği yazının içeriği ile bu tarihten sonraki uygulamalarda görmek mümkündür. Dahiliye Nazırı söz konusu tarihte Sadaret'e gönderdiği yazıda af konusunun fazla uzadığını, Milli Bayram ve Osmanlı ordusunun Trakya'yı tekrar geri aldığı tarih olan Temmuz'un 23'ü (rumi takvime göre Temmuz'un 10'u) en son tarih olarak kabul edilip savaşın başından bu tarihe kadar işlenen suçlardan ırza saldırı ve fiil-i şeni ile tutuklu ve hükümlü olanların dışında kalanların isimlerini ve işledikleri suçları bahsetmeden herkesin affedilmesinin ve ayrıca bu tarihten evvelki zamanlara ait suçlar hakkında adli takip yapılmayarak bu işe bir son verilmesinin uygun olacağını bildiriyordu.⁷⁴ Yani buna göre Dahili Nazırı Talat Paşa birinci olarak, belirtilen iki suç dışında diğer tüm suçların affedilmesini ve resmi prosedürle uğraşmadan af edilenlerin isim listesini bile hazırlamadan herkesin tahliye edilmesini istiyordu. İkinci olarak da, önce Divan-ı Harplerde görülen ve daha sonra Divan-ı Harplerin lağv edilmesiyle yerel mahkemelere devredilen davaların dışında Balkan Savaşı'nda işlediği suçlar nedeniyle başka kimse hakkında kanuni takip yapılmamasını istiyordu.

⁷³ Ahmet Efiloğlu, a.g.e., s. 151-185.

⁷⁴ Dahiliye Nazırı Talat'tan Sadaret'e gönderilen yazı 5 Şubat 1329 (18 Şubat 1914), BOA. İMMS 182/1332 Ca-56

Talat Paşa böyle diyordu fakat uygulamalar onun yapılmasını istediklerinin tam aksi yönündeydi. Mesela Trakya'daki Rumlar Nisan ayında toplu olarak göç etmeye başladıklarında Balkan Savaşı sırasında işlenen suçlarla alâkalı ev aramaları başta olmak üzere kanuni takipler yapılmaya daha fazla ağırlık verilmişti. Ayrıca Balkan Savaşı'nda ordunun yenilmesinde etkisi olanların aftan istifade etmemeleri konusunda oldukça ısrarcı olan Harbiye Nezareti, Hariciye Nezareti'ne gönderdiği yazıda askere icabet etmeme ve firar eylemlerini gerçekleştirenlerin suçlarının cezalarını çektikten sonra ülkeden ihrac olunabilecekleri görüşünü dile getirmişti.⁷⁵ Harbiye Nezareti'nin asker firarileri ile alâkalı ülke dışına çıkarılması gibi fevkalde bir tedbir alınabilir görüşü etkili olmuş olacak ki Tekirdağ'da, Divan-ı Harplerce mahkûm edilen fakat ülkede kalmaları sakıncalı olanlar sınırdışı edilmek üzere Dersaadet'e naklediliyorlardı.⁷⁶ Hatta öyle ki yapılan aramalarda evinde yağma mal çıkan Gayrimüslimler sınırdışı ediliyordu.⁷⁷ Hükümet tavrını iyice sertleştirmiş afla tahliye edilen kişileri de çok sıkı polis takibine almıştı.⁷⁸ Edirne Valisi tarafından Edirne ve Kırklareli çevresindeki köy ve kasabalarda savaş sırasında Bulgarlarla işbirliği yapmış, Bulgar üniforması giymiş olan Gayrimüslimler tespit ediliyordu.⁷⁹ İsimleri tespit edilen kişiler büyük ihtimalle sınır dışı ediliyordu. Yine bu kapsamda ilan edilen af kapsamına giren askerden firar etme suçu Meclisi Vükela'da alınan bir kararla af kapsamı dışında

⁷⁵ Harbiye Nezareti'nin Mütalası 19 Kanun-ı Sani 1329 (01 Şubat 1914), **BOA. HR.HMŞ.İŞO** 39/18.

⁷⁶ Dahiliye Nezareti'nden Tekfurdağı'na gönderilen yazı, 4 Rabiulevvel 1332 (31 Ocak 1914), **BOA. DH.EUM.EMN**, 50/10; Dahiliye Nezareti'nden Adliye Nezareti'ne gönderilen yazı, 22 Mayıs 1330 (04 Haziran 1914), **BOA. DH.EUM.EMN**, 77/24, Lef. 1/1; Edirne Vilayeti'nden Dahiliye Nezareti'ne gönderilen yazı, 12 Şubat 1329 (25 Şubat 1914), **BOA. DH.EUM.EMN**, 53/21; Meclis-i Mahsus'un 29 Mart 1330 (11 Nisan 1914) tarihli İstanbul ve bazı vilayet hapisanelerinde mahbus bulunan 47 Bulgarın tahliye edilmesi ve sonrasında hudut dışına çıkarılması kararı için bkz: **BOA. İMMS** 181/1332 Ca-3.

⁷⁷ Edirne Vilayeti'nin Nisan ayında meydana gelen olaylar hakkında Patrikhane'nin iddialarına cevap olarak hazırladığı soru-cevap cetveli, **BOA. DH.KMS**, 19/55;

⁷⁸ Edirne Vilayeti'nden Dahiliye Nezareti'ne gönderilen yazı, 1 Nisan 1330 (14 Nisan 1914), **BOA. DH.EUM.EMN**, 67/10; Dahiliye Nezareti'nden Kale-i Sultaniye Mutasarrıflığı'na gönderilen yazı, 6 Mayıs 1330 (19 Mayıs 1914), **BOA. DH.EUM.EMN**, 63/1, Lef. 1/1.

⁷⁹ Edirne Vilayeti'nden Dahiliye Nezareti'ne gönderilen yazı, 21 Nisan 1330 (04 Mayıs 1914), **BOA. DH.KMS**, 16/38; Dahiliye Nezaretinden Sadaret'e gönderilen 17 Nisan 1330 (30 Nisan 1914) tarihli yazı ve Bulgar ordusuna hizmet edenlerin isimlerinin yazıldığı melfuf cetveller, **BOA. DH.EUM.EMN** 70/42.

birakılıyordu.⁸⁰ Yine ileriki zamanlarda Balkan Savaşı'nda Bulgar ve Yunan ordularına katılan kişiler vatandaşlıktan çıkarılacaktı.⁸¹

Trakya'nın yanında sahillerde yaşayan ve Balkan Savaşı sırasında Yunan ordusuna hizmet etmiş, destek vermiş Gayrimüslimlerle de alâkalı hükümetin tavrı aynı şekildeydi. Örneğin, Yunan Sefareti Meis isyanına katılmalarından dolayı, Mersin hapishanesinde tutulan 10 mahkumun af çerçevesinde serbest bırakılması istemişti. Buna karşın Yunan Sefaretine 7 mahkumun serbest bırakıldığı fakat üçünün Yunan eşkiyasına yardım ettikleri, oradaki ahaliyi katlettikleri, memurlara saldırdıkları için haklarındaki davaların devam ettiği cevabı verilmişti.⁸² İzmir Divan-ı Harbinde yargılanan ve daha önce tahliye edilmesi kararı alınan kişilerle alâkalı olarak da Af Kanununun sadece Trakya'ya yönelik çıkmasından olacak ki bu kişilerin tahliyeleri sürüncemeye bırakılıyordu. Bundan dolayı da Patrikhane, kilise ve okulları kapatma kararı aldığı 1914'ün Haziran ve Temmuz aylarında, hükümetin bu protestoya son verilmesi ricalarına karşılık olarak, hapishanelerdeki siyasi mahkumların tahliye edilmesini istemişti.⁸³

Hükümet, afla serbest kaldıktan sonra aynı fiil ve davranışlarını devam ettiren kişileri de sert bir şekilde cezalandırıyordu. Mesela; Yunan ordusuna katılarak Müslümanları öldürmüş olan, Haydarpaşa Şimendifer Kumpanyası

⁸⁰ Meclisi Vükelanın 16 Nisan 1330 (29 Nisan 1914) tarihli kararı, **BOA. MV**, 188/4; Dahiliye Nezaretinden Sadaret'e gönderilen 17 Nisan 1330 (30 Nisan 1914) tarihli yazı, **BOA. DH.EUM.EMN** 70/42.

⁸¹ İrade-i Seniyye, 28 Mayıs 1333 (28 Mayıs 1917), **BOA. MV** 257/74.

⁸² Konya Vilayeti'nden Dahiliye Nezareti'ne gönderilen tahrirat 3 Mart 1330 (16 Mart 1914), **BOA.DH.KMS**, 14/33.

⁸³ "Patrikhane Meclisleri", **Tanin**, 21 Haziran 1330 (4 Temmuz 1914); Balkan Savaşı sırasında Batı Anadolu sahillerinde özellikle İzmir ve çevresindeki Rumlar Ege adalarını işgal eden Yunanlarla işbirliği yapıyorlardı. Bu kişilerden yakalanabilenler 1913'ün başlarından itibaren İzmir Divan-ı Harb-i Örfisinde yargılanıyordu. Yapılan yargılamalarda bu Rumların bir kısmına idam cezası verilmişti. İdamların infazı için İrade-i Seniyyeler bile çıkmıştı. İdamların uygulanması için İzmir'deki Ordu kumandanlığına talimat gönderilmişti. Ancak infazlar gerçekleşmeden gönderilen talimatla idamların infazı ertelenmişti. **BOA. DH.SYS** 112-22/51, **BEO 4161/312051**; Bir yıla yakın bir zamandan beri bu idamlar uygulanmıyordu. Af gündeme geldiğinde yukarıda belirttiğimiz üzere önce bu kişilerin hepsinin tahliyesi düşünülmüştü. Dahiliye Nezareti'nden Aydın Vilayetine gönderilen tahrirat 22 Kanun-ı Sani 1329 (04 Şubat 1914), **BOA. DH.EUM.EMN**, 51/16; Daha sonra sadece tecavüz suçu işleyen ikisi dışında diğerlerinin tahliyesine karar verilmişti. O iki kişinin de delil ve şahit yetersizliğinden serbest kalmaması için davalarının Divan-ı Harpte görülmesine devam edilmesine karar verilmişti. Dahiliye Nezareti'nden Harbiye Nezareti'ne gönderilen tahrirat 4 Şubat 1329 (17 Şubat 1914), **BOA. DH.EUM. EMN**, 53/14.

çalışanlarından iki Rum, aften istifade ettikleri için cezalandırılmaktan kurtulmuşlardı. Ancak bu kişiler, Makedonya'da Yunan askerlerinin, Müslümanlara ve camilere yaptıklarını gösteren fotoğrafları ve Yunan askeri olarak kullandıkları silahları, büyük bir gururla etrafındakilere göstererek Rumları devlet aleyhine tahrik ettiklerinden dolayı on beş sene kalebentliğe çarptırılmışlardı.⁸⁴

Sonuç

Balkan Savaşı'nda, savaş alanı olan Trakya'da yaşayan Gayrimüslimler işgalci Bulgar ordusuyla işbirliği yaparak Osmanlı Devleti'nin yenilmesini sağlamak için yoğun bir mücadele içine girdiler. Bu durum artık Osmanlı Devleti'nin yıkılmaya doğru hızlı bir şekilde ilerlediğinin göstergesiydi. Devletin vatandaşı olan bu kişilerin ülke topraklarını işgal eden ordulara karşı koyma gibi bir çaba içerisine girmemeleri bunun da ötesinde onlarla işbirliği yapmaları bunun açık göstergesiydi. Ayrıca, Osmanlı Devlet otoritesi ortadan kalkar kalkmaz Gayrimüslimlerin asırlardır birlikte yaşadıkları Müslümanlara çok acımasız bir şekilde saldırıya geçmeleri Osmanlı toplumunun dağılmaya başladığının; bu zamana kadar bir ideal olarak tesis edilmeye çalışılan "Osmanlıcılık" yani "ittihad-ı anasır" politikasının da iflas ettiğinin göstergesiydi. Balkan Savaşı'nda meydana gelen tüm bu gelişmeler Osmanlı Devletini ve toplumunu derinden etkileyecekti. Örneğin bu zamana kadar uygulanmaya çalışılan ittihad-ı anasır politikasının imkansız olduğu ortaya çıkınca hükümet Türkçü politikalara daha fazla ağırlık vermeye başlayacaktı.

Trakya'daki Gayrimüslimler savaşın başından Bulgar işgalinin sona ermesine kadar Bulgarlarla işbirliği yapmaya ve Müslüman ahaliye saldırmaya devam ettiler. Trakya'daki Bulgar işgalinin sonra ermesi onlar için sevindirici bir durum değildi. Çünkü Osmanlı idaresinin yeniden tesis edilmesiyle birlikte Osmanlı olmaktan kurtuldukları için sevinen ve bu sevinçle Müslümanlara her türlü fenalığı yapmaktan geri durmayan Gayrimüslimler, bu yaptıklarından ötürü adalete hesap verme gibi bir durumla karşı karşıya kaldılar. Osmanlı idaresi Trakya'da yeninden kurulurken savaş zamanında suç işleyen kişiler yakalanarak Divanı Harplere sevk edildiler ve buralarda yapılan yargulamalarda

⁸⁴ Sadaret'ten Harbiye Nezareti'ne gönderilen yazı, 6 Mayıs 1330 (19 Mayıs 1913), **BOA. BEO**, 321376; İrade-i Seniyye, 5 Mayıs 1330 (18 Mayıs 1914), **BOA. DH.EUM.EMN** 80/17.

çeşitli cezalara çarptırıldılar. Ancak bu kişilerin büyük kısmı cezalarını çekmeden tahliye edildiler. Çünkü Bulgaristan ve Yunanistan ile imzalanan barış antlaşmalarında, galip devletler savaşta kendileriyle birlik olan Osmanlı vatandaşı dindaşlarının genel affa serbest bırakılmalarını Osmanlı Devleti'ne kabul ettirmişlerdi.

İttihat ve Terakki için antlaşmalarda kabul edilen affi uygulamaktan başka çare yoktu. Ancak ordunun yenilmesinde etki ve tesirleri olmuş, geri çekilen orduya saldırmış, askerleri katletmiş, yüzlerce Müslüman köyünü yakmış, Müslümanların mallarını evlerini yağmalamış, kadınlara tecavüz etmiş, çocukların gözleri önünde annelerini babalarını hunharca katletmiş ve daha bir çok suçu işlemiş olan bu kişilerin affedilmesi hiç de kolay değildi. Bu kişilerin affedilmesi öncelikle hak ve adalet duygularına aykırı bir durumdu; ikinci olarak da bunca suçu işlemiş kişilerin serbest bırakılması Trakya'nın ve ülkenin güvenliğini tehlikeye sokacak bir durumdu; çünkü hıyanetleri ortaya çıkan bu kişiler serbest kaldıktan sonra savaş sırasında sergiledikleri davranışları aynen devam ettireceklerdi.

Hükümet af konusunda tutarlı bir politika takip etmiyordu. Savaş sırasında Gayrimüslimlerin gerçekleştirdiği fiil ve davranışların hepsini siyasi olay olarak değerlendirmek ve bu suçları işleyenlerin hepsini tahliye etmek zordu. Böyle olmasına karşın ne yayımlanan İradelerde ne Meclis-i Vükela kararlarında ne Meclis-i Mahsus kararlarında ne de en son çıkarılan af kanununda tecavüz ve fiil-i şeni dışında hiçbir suç af kapsamı dışında tutulmuyordu. Yani diğer bir ifadeyle bu iki suçun dışındaki tüm suçlar affediliyordu. Hükümet kanunla tüm suçları affediyordu fakat uygulamaya baktığımızda durum hiç de böyle değildi. Örneğin yağma yapma suçu da af kapsamına alındığı halde nisan ayında evinde yağma mal ele geçirilen kişiler cezalandırılmanın da ötesinde sınırdışı ediliyordu.

Yani hükümet kendi çıkardığı kanuna aykırı bir şekilde hareket ediyordu. Halbuki yapılması gereken çıkarılan kanunda affedilmeleri mümkün olmayan kişileri aftan istisna edecek maddeler ilave edilmesiydi. Ancak bu yapılmamıştı ve çıkarılan kanunla affedilen kişiler hakkında takipler yapılmaya devam ediliyordu. Hükümet, özellikle Yunanistan ile ilişkilerin bozulmasını ve iki devlet arasında yeni bir savaş çıktığında Trakya'daki ve İzmir çevresindeki Rumların aynı şekilde davranacaklarının muhtemel olmasını böyle davranmanın bahanesi olarak görüyordu. Ancak böyle davranılarak hukuka ve kanuna olan

güven zedelenmiş oluyordu. Savaş zamanında işlenen suçlarla alâkalı genel af ilan edilmesi hükümetin kendi insiyatifiyle gündeme gelmemiştir. Hükümet biraz da galip devletler tarafından Makedonya'da esir edilen ve hapisanelere atılan Müslümanların kurtarılması için affa razı olmuştu. Ancak yine de savaş zamanında işlenen suçlarla alâkalı adalet mekanizması etkili bir şekilde çalıştırılabilmiş olunsaydı, kanun neredeyse bütün suçları kapsayacak bir şekilde çıkarılmamış olsaydı o zaman belki de Trakya'da Müslüman ahali ile Gayrimüslimler arasındaki ilişkiler daha fazla bozulmayacaktı.

ÖZET

BALKAN SAVAŞI'NDA BULGAR VE YUNAN ORDULARIYLA İŞBİRLİĞİ YAPAN RUM, BULGAR VE ERMENİLERE GENEL AF İLANI VE AFFIN UYGULANIŞI

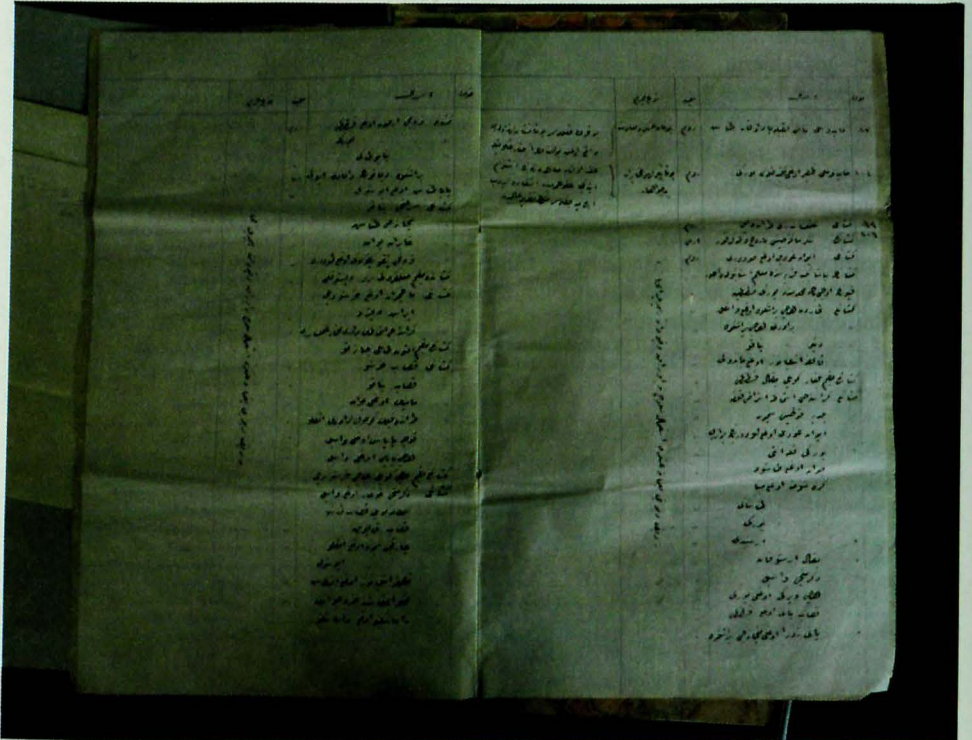
Balkan Savaşında Osmanlı Devleti çok ağır bir yenilgi aldı. Balkanlardaki tüm toprakların kaybedilmesinin yanında Çatalcaya kadar olan Trakya da Bulgarların eline geçti. Ağır yenilgilerin alındığı savaş sırasında en dikkat çekici olanı ise özellikle Trakya'da yaşayan Osmanlı vatandaşı olan Rum, Ermeni ve Bulgarların işgalci Bulgar ordusuyla birlik olmalarıydı. Savaş sırasında devlet aleyhine çalışan ve asırlardır birlikte yaşadıkları müslüman ahaliye her türlü saldırıyı düzenlemekten geri durmayan gayrimüslimler, savaş sonrasında adalete hesap vermek zorunda kalacaklardı. Ancak devlete ihanet eden bu kişilerin yargılanması ve hak ettikleri cezalara çarptırılması oldukça sıkıntılı bir süreçti. Çünkü Yunanistan ve Bulgaristanla imzalanan antlaşmalarda bu kişilere genel af ilan edilmesi kararlaştırılmıştı.

Anahtar Kelimeler: Balkan Savaşı, Rum, Bulgar, Ermeni, Genel af

EKLER

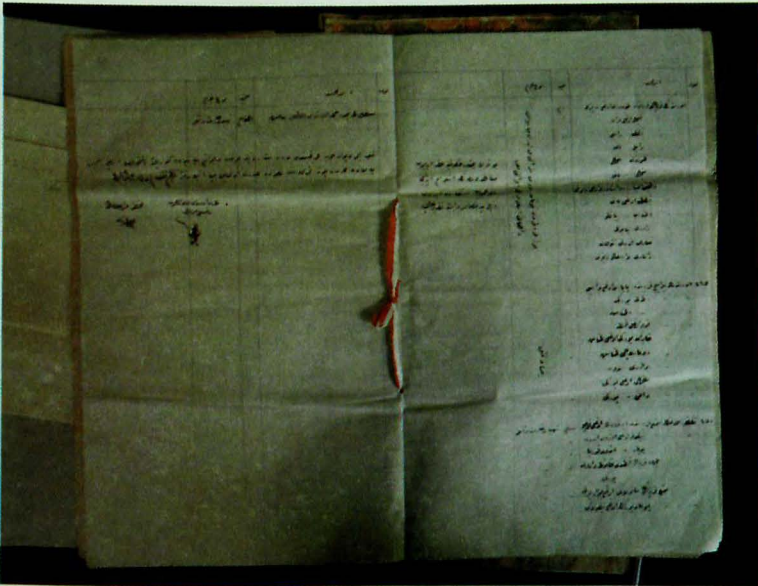
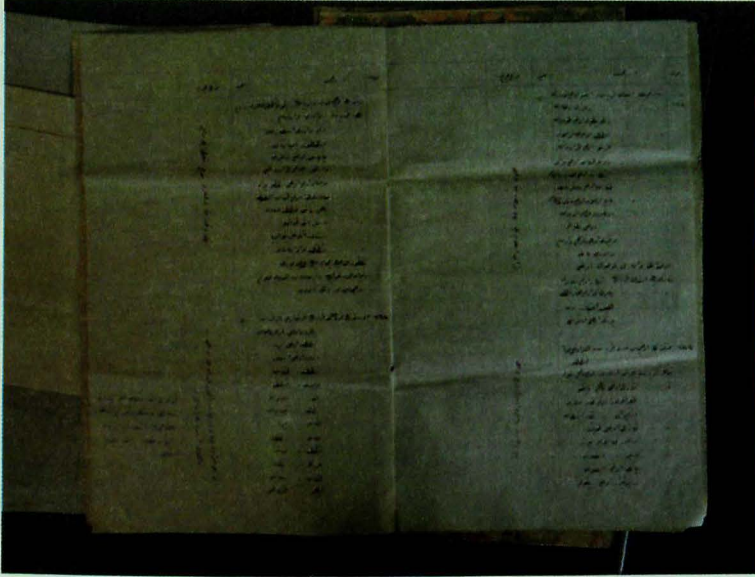
Mahkeme-i Temyiz Azası Asım Bey ile Garb Ordusu Divan-ı Harb Reisi Mirliva Ahmet Tevfik Paşa'nın Trakya'daki Divan-ı Harbi Örfilerde yaptıkları incelemeler neticesinde af kapsamına girecek kişilerle alakalı hazırladıkları defterler.

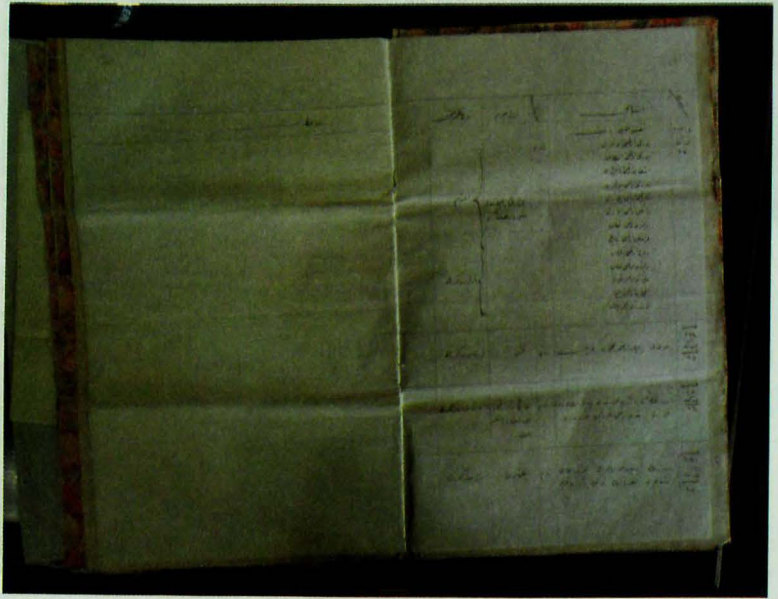
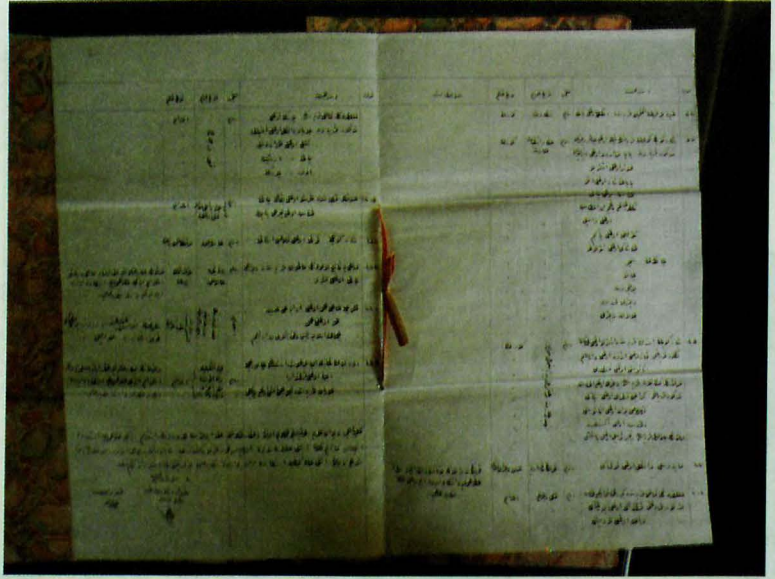

BALKAN SAVAŞINDA BULGAR VE YUNAN ORDULARIYLA
İŞBİRLİĞİ YAPAN RUM, BULGUR VE ERMENİLERE GENEL AF İLANI VE
AFFIN UYGULANIŞI

73

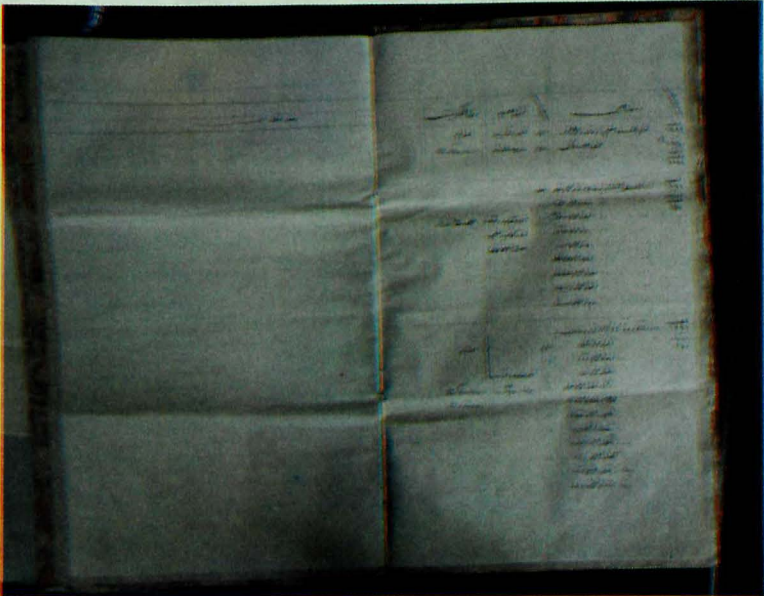
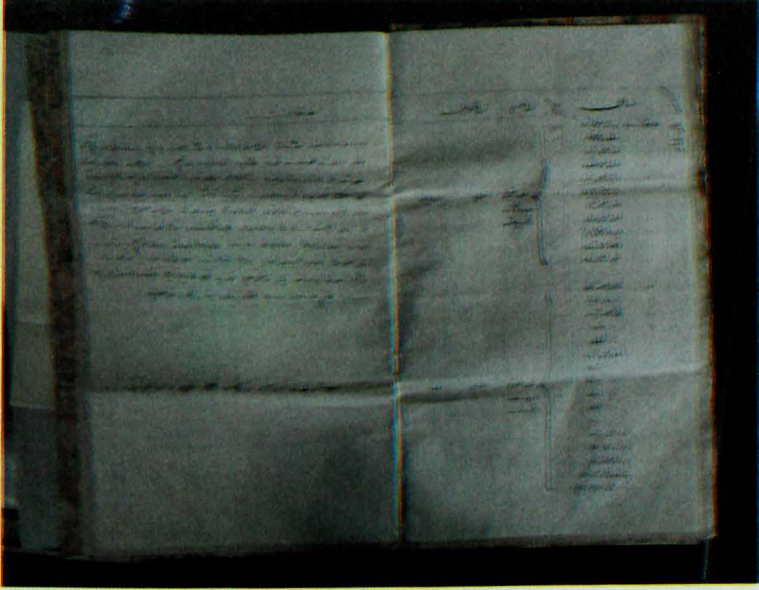

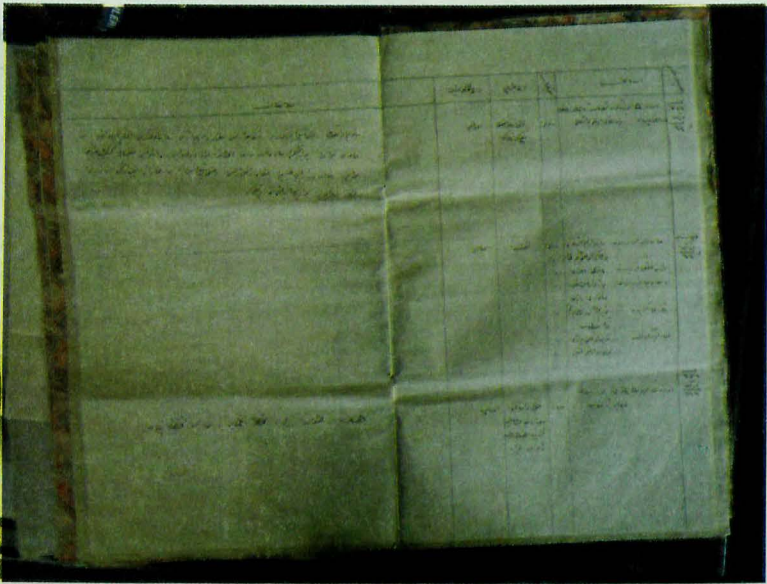
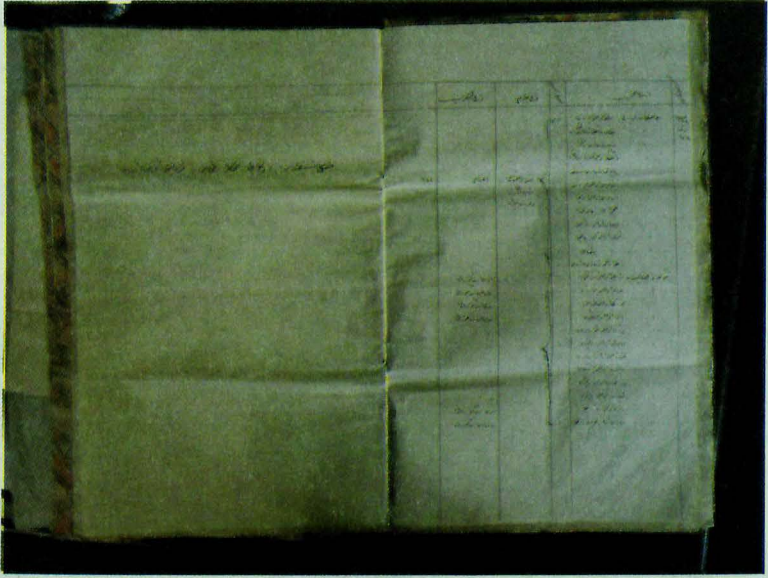

BALKAN SAVAŞINDA BULGAR VE YUNAN ORDULARIYLA
İŞBİRLİĞİ YAPAN RUM, BULGUR VE ERMENİLERE GENEL AF İLANI VE
AFFIN UYGULANIŞI

75

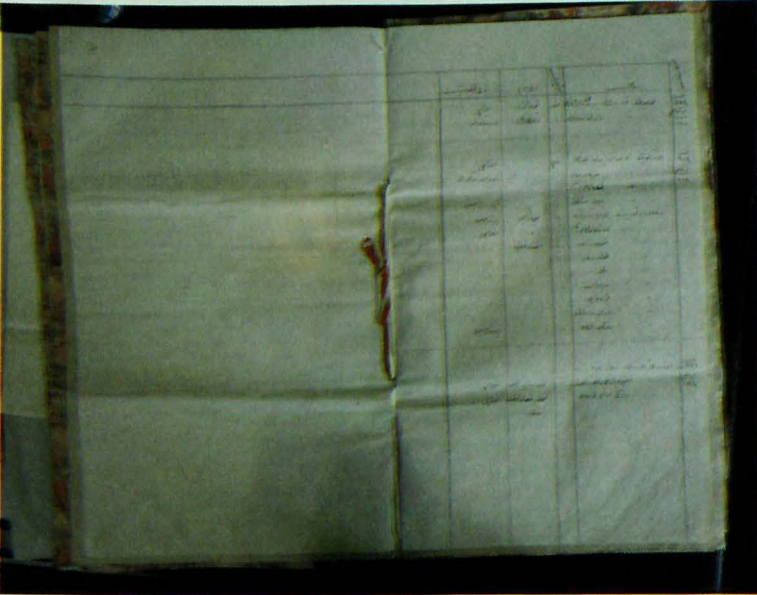
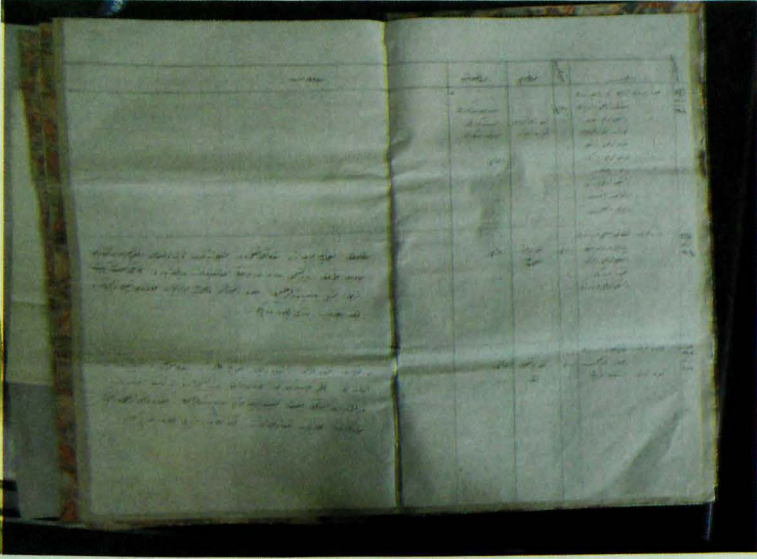

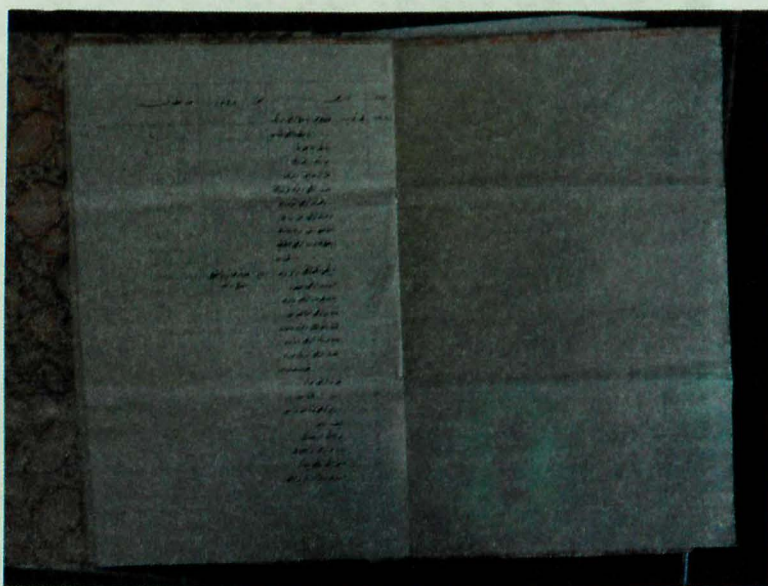
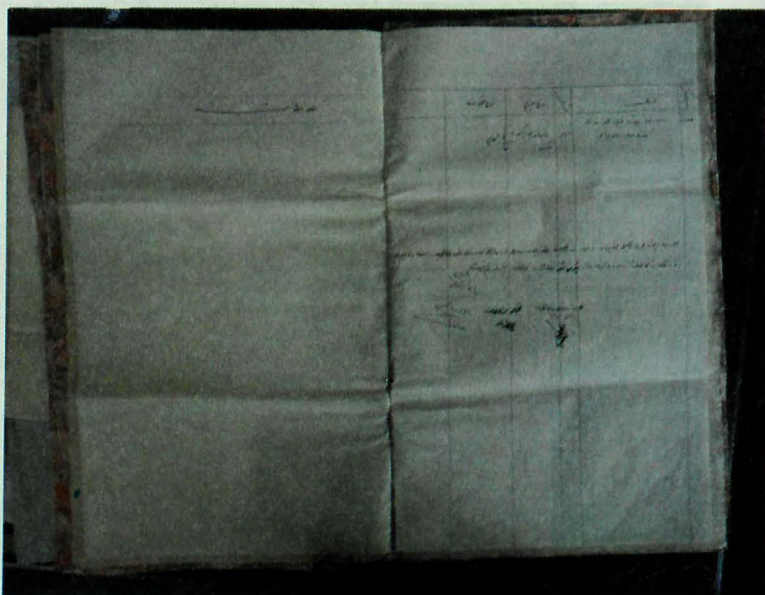

BALKAN SAVAŞINDA BULGAR VE YUNAN ORDULARIYLA
İŞBİRLİĞİ YAPAN RUM, BULGUR VE ERMENİLERE GENEL AF İLANI VE
AFFIN UYGULANIŞI

77

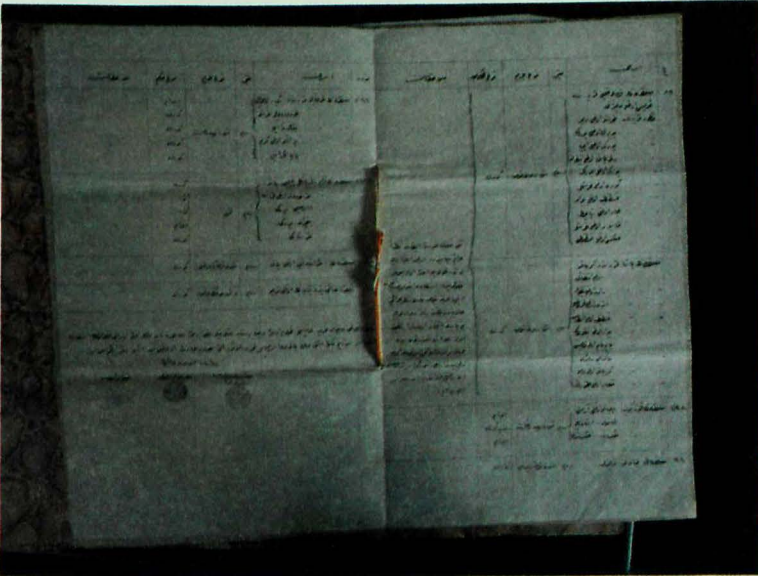
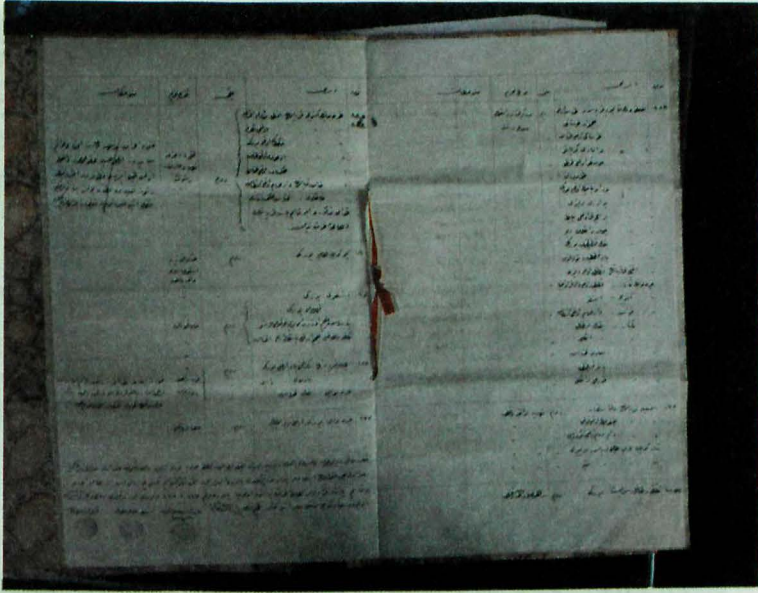

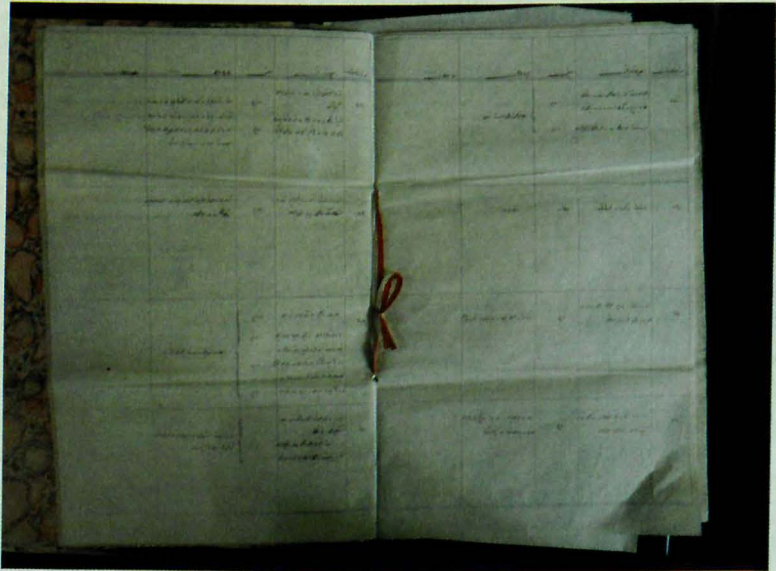
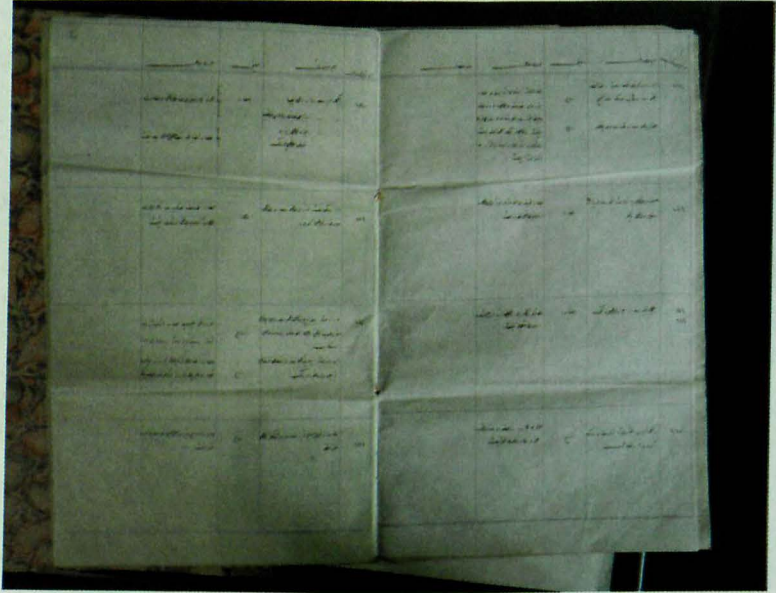

BALKAN SAVAŞINDA BULGAR VE YUNAN ORDULARIYLA
İŞBİRLİĞİ YAPAN RUM, BULGUR VE ERMENİLERE GENEL AF İLANI VE
AFFIN UYGULANIŞI

RESEARCH REPORT ON THE
EFFECTS OF THE
RECENT REFORMS

